

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Освітня програма:

«Християнська педагогіка та організація дозвілля»

Магістерська робота

БІБЛІЙНА СПІЛЬНОТА ЯК МЕТОД КАТЕХИЗИ ОСІБ
ПЕРІОДУ РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ

Студентки 6-го курсу : с. Єфреми, ЧСВВ (Оксани)

Мандзюк

Науковий керівник: Назар Дуда, доктор PhD

Рецензент: о. Михайло Лесів, доктор богослов'я

Львів 2020

ЗМІСТ

Біблійна спільнота як метод катехизи осіб періоду ранньої зрілості у парафії

Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретичні засади катехизації осіб періоду ранньої зрілості.....	10
1.1. Психолого-педагогічні особливості осіб періоду ранньої зрілості ...	10
1.2. Парафія як осередок катехизації осіб періоду ранньої зрілості.....	19
1.3 Біблійні спільноти, як метод катехизи осіб періоду ранньої зрілості..	28
Висновки до I розділу.....	33
Розділ 2. Функціонування біблійних спільнот у парафії.....	35
2.1. Збір інформації про функціонування біблійних спільнот у парафії...35	
2.2. Аналіз та опрацювання результатів анкетування.....	41
Висновки до II розділу.....	58
Розділ 3. Умови ефективної катехизації осіб періоду ранньої зрілості у парафії	60
3.1. Специфіка залучення осіб періоду ранньої зрілості до біблійних спільнот.....	61
3.2. Шляхи покращення функціонування біблійних спільнот у парафії... 67	
Висновки до III розділу.....	77

Висновки.....	79
Список використаної літератури.....	86
Додатки	95

ВСТУП

В сучасну епоху багато дослідників вважають духовність людини однією із суттєвих характеристик особистості. Через духовність особи прямо чи опосередковано проявляються особливості її відносин до інших та до дійсності, яка її оточує, до себе самої та до всього, чим вона наповнюється на щодень. Аналізуючи ці відносини, можемо наблизитися до глибшого розуміння властивостей людської особистості¹. Абстрагуючись від духовності людини, неможливо побачити неповторність та цінність її особистості для суспільства.

Протягом багатьох століть представниками різних релігій були здійснені пошуки принципів відповідного формування людської особистості. Також було розглянуто чимало різного роду способів впливу на свідомість людини, її почуття та волю². Завданням сучасної психолого-педагогічної науки, на котре слід звертати особливу увагу і якому треба надати важливого місця в процесі як освіти так і виховання, є створення моделі психологічно здорової, гармонійної та одухотвореної цілісної особистості, котра буде здатною відповісти собі на запитання про мету, цілі та вершинні орієнтири особистісного розвитку³, «про місце і завдання людини у всесвіті, про сенс своїх індивідуальних та колективних зусиль і, врешті, про остаточну мету людей та речей»⁴. Особливої актуальності набирають ці питання в період ранньої зрілості, в часі формування особистої ідентичності, оскільки індивід на цьому етапі життя стає особливо чутливим до соціальних впливів, що постають на його життєвому шляху⁵.

¹ Пор.: М. БОРИШЕВСЬКИЙ та ін. *Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія* / заг. ред. Боришевський М. Київ: Педагогічна думка 2011, 200.

² Пор.: Г. КАТОЛИК – М. МИКОЛАЙЧУК. «Специфіка викладання психології в контексті духовного розвитку в системі сучасної вищої освіти» // *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка (Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія)* т.10, вип. 27 (2015).

³ Пор.: О. БОГАЧ. «Дослідження концепцій розвитку моральної поведінки особистості в світлі основних психологічних підходів» // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Філософія. Психологія)* вип. 4 (2009).

⁴ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* [«Радість і надія»]. Львів: Свічадо 2014, 335.

⁵ Пор.: С. ГУЗЕНКО. «Життєві кризи в концепціях Л. Виготського та Е. Г. Еріксона» // *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*, ч. 1 вип. 2, 20 (2007) 74-76.

В переживанні духовності кожна особистість залишається неповторною, тією, яка здатна робити власний вибір цілей у житті, здійснення яких забезпечує їй відчуття повноцінності та реалізованості. Однак незаперечним фактом є те, що важливе значення для духовного формування молодшої особи відіграє її участь в зібраннях спільноти однодумців, особливо коли ця спільнота об'єднана Словом Божим, адже мати Церква «надихає Христових вірних докладати зусиль до ревного поєднання в єдиний життєвий синтез людських справ та вчинків із релігійними цінностями, під впливом яких усе взаємно поєднується на славу Божу, а також задля повного вдосконалення людини, яке охоплює і тілесне і духовне благо»⁶.

Проблематика катехизації осіб періоду ранньої зрілості є багаторазово переосмислювана на різних рівнях відповідних церковних структур та установ Української греко-католицької церкви, оскільки багато молодих осіб сьогодні нерідко залишаються індиферентними у відношенні до Церкви, не вважаючи її важливою в своєму житті, ба більше, чимало з них відверто демонструють несприйняття її як Божої установи. Звичайно, така ситуація обумовлюється багатьма, іноді навіть об'єктивними причинами на які слід звертати увагу при побудові певних напрямних розвитку катехизи молоді⁷, оскільки, ще II Ватиканський Собор охарактеризував молодь, як "надію Церкви"⁸, що залишається актуальним по нині, та ставить чимало завдань перед церковною спільнотою.

Постійне переосмислення та пошук оновлених шляхів практичного втілення стратегії Української греко-католицької церкви останніх років, ключовими компонентами для здійснення якої, були визначені Боже Слово та

⁶ КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу, виховання, освіту*. Львів: Свічадо 2017, 113.

⁷ Пор.: Конгрегація Інститутів Богопосвяченого життя і Товариств Апостольського життя. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit* [Христос живе] (СЕРІЯ ВАТИКАНСЬКІ ДОКУМЕНТИ). Libreria Editrice Vaticana: 2019, 20.

⁸ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis* [«Вагомість виховання»], (28 жовтня 1965), 198.

катехизація, поставили перед нею чимало завдань та викликів, зокрема тих, що стосуються молоді та її відношення до церковної спільноти.

Актуальність даного дослідження, насамперед зумовлена потребою сучасного етапу розвитку стратегій Української греко-католицької церкви. Зважаючи на поставлені ключові компоненти, дана тема постає як спроба відповіді на цю потребу Церкви. Актуальною дана тема виступає ще й тому, що подібних досліджень не проводилося, а важливість тематики є очевидною. Треба зазначити, що період ранньої зрілості відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні ідентичності кожної особи, її духовності та реалізації її соціально-психологічних потреб. Саме тому *Біблійна спільнота* як метод катехизи виступає надзвичайно важливою платформою для успішного інтегрування осіб даного періоду в життя парафії, що становить мету стратегії, котру ставить перед собою Церква.

Проблематика даного дослідження полягає в тому, що воно буде здійснене на стику психолого-педагогічних наук, катехитики, пасторального богослов'я, та є новим у такій інтерпретації *біблійної спільноти* як методу катехизи для осіб періоду ранньої зрілості. Адже для молодих осіб в цьому часі, закладається фундамент особистісного становлення та завершується формування системи екзистенційних цінностей і смислів. В даній праці буде здійснено виокремлення суттєвих ознак *біблійної спільноти*, проведено дослідження серед осіб ранньої зрілості та, на основі отриманих результатів, запропоновано умови для покращення функціонування біблійних спільнот та залучення молоді до парафіяльного життя.

Метою даної праці є здійснити теоретичний аналіз та провести емпіричне дослідження специфіки парафіяльної *біблійної спільноти* як методу катехизи осіб періоду ранньої зрілості.

Тому ми ставимо перед собою наступні завдання:

- зробити огляд теоретичних засад катехизації осіб періоду ранньої зрілості;

- охарактеризувати психолого-педагогічні властивості осіб періоду ранньої зрілості;
- проаналізувати суть парафії як осередку катехизації осіб періоду ранньої зрілості;
- зробити загальний огляд *біблійної спільноти* як методу катехизації осіб періоду ранньої зрілості;
- провести авторське експериментальне дослідження функціонування *біблійних спільнот* у парафії;
- проаналізувати та опрацювати результати анкетування;
- дослідити специфіку залучення осіб періоду ранньої зрілості до *біблійних спільнот*;
- Розглянути умови і шляхи покращення функціонування *біблійних спільнот* у парафії;

Для досягнення поставленої мети та завдань праця складатиметься із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків. В першому розділі розглядатимуться теоретичні засади катехизації осіб періоду ранньої зрілості та основні тенденції розвитку парафіяльної спільноти, як осередку катехизи осіб відповідного віку, звертаючи увагу на їх психолого-педагогічні особливості, що в сучасну добу глибоко позначені впливами глобалізації та різного роду технологізації суспільства. Окрім того буде здійснено загальний огляд *біблійної спільноти*, як методу катехизи молодих осіб, як також специфіку та основні аспекти її ефективного функціонування. У другому, основному розділі нашої праці буде представлено опис результатів проведеного авторського експериментального дослідження, яке буде здійснено застосовуючи метод опитування, тестування і, відповідно – аналізу та співставлення відповідей для проведення паралелей та кореляційних зв'язків. У третьому розділі розглянемо відповідні умови, які необхідно створити чи задати для покращення функціонування біблійних спільнот та ефективного залучення до них осіб досліджуваного нами вікового періоду.

Об'єктом нашого дослідження є особи періоду ранньої зрілості.

Предметом дослідження є *біблійна спільнота* як метод катехизи осіб періоду ранньої зрілості.

Гіпотеза дослідження: у молодих осіб періоду ранньої зрілості зростає динаміка духовного пошуку, зростає потреба автентичного визначення у сфері особистих цінностей та релігійних переконань; участь у зустрічах біблійної спільноти дає змогу увійти у нові виміри особистої, духовної та соціальної інтеграції, допомагає віднайти себе та свою місію в житті Церкви згідно Божого задуму та у світлі Божого слова.

Оригінальність даної праці полягає в тому, що досі не було проведено жодних досліджень в даній тематиці з відповідною категорією осіб. Також, слід зазначити, що пошук нових підходів для глибинної інтеграції Святого Письма в щоденне життя молодих осіб передбачає новизну та оригінальність.

Для досягнення мети та завдань даної роботи будуть застосовані *теоретичні методи дослідження:* порівняльного аналізу, синтезу джерел, узагальнення теоретичних даних та часткове критичне переосмислення літератури на дану тематику. Також будуть застосовані *емпіричні методи:* опитування та тестування.

Базою для теоретичної частини нашої роботи стали: Святе Письмо, документи Церкви та праці визначних церковних діячів. Зокрема, слід зазначити, що ми базувалися на Документах II Ватиканського Собору, енцикліках, апостольських повчаннях та посланнях Вселенських Архієреїв: Івана Павла II, Бенедикта XVI та Папи Франциска, що безпосередньо стосувалися нашої тематики. Важливу частину наших теоретичних досліджень базуватимемо на таких джерелах, як: «Компендіум соціальної доктрини Церкви», «Християнське суспільне вчення», Молодь у Церкві третього тисячоліття. Матеріали IV та VI сесії Патріаршого Собору УГКЦ», «Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи церкви про

католицьку школу, виховання, освіти», «Загальний катехитичний довідник» та багатьох інших, що стосуються досліджуваної нами теми.

Для розкриття теми на двох рівнях – духовному та психологічному, значну увагу буде зосереджено на працях видатних психологів, представників різних психологічних напрямків, котрі велику частину своїх наукових пошуків присвятили розгляду даної тематики (З. Фройд, Е. Еріксон, Г. Олпорт, Л. Кольберг та інші), а їхні напрацювання стали основою для пізніших досліджень також і у вітчизняному науковому середовищі (Г. Абрамова, М. Савчин, Л. Обухова та інші), праці яких ми намагатимемось аналізувати.

Дослідження суті парафіяльної *біблійної спільноти* як методу катехизи буде обмежене віковим періодом ранньої зрілості, що є наближеним до 21-35 років. Робота буде поєднувати принципи, підходи, методи психолого-педагогічних і катехитичних наук та пасторального богослов'я та базуватиметься на літературі з психології, антропології та документах Церкви, що найбільш конкретно висвітлюють психолого-педагогічні особливості осіб цього вікового періоду, враховують релігійний аспект розвитку особистості та духовні потреби. Також намагатимемось здійснити аналіз та синтез сучасної духовної літератури на дану тематику, що інтегрально вбирає в себе багатовіковий досвід, але й враховує нові виклики та наукові досягнення. Опрацювання цих матеріалів дасть змогу проаналізувати функціонування біблійних спільнот у парафії та специфіку ефективного залучення до них молодих осіб, вказуючи при тому доцільні шляхи покращення їх діяльності у парафії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КАТЕХИЗАЦІЇ ОСІБ ПЕРІОДУ РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ

1.1. Психолого-педагогічні особливості осіб періоду ранньої зрілості

«Жодне створіння на цій землі не становить для себе світу "самого в собі" такою мірою, як людина. Людина є особою, і тільки на підставі особовості можна охопити розумом її суспільну сутність»⁹. Особистісний розвиток людини є необмеженим процесом, який триває протягом усього життя. Завданням кожного періоду психічного розвитку¹⁰ є вивести людину за межі попереднього етапу, відкрити нові горизонти в пізнанні та світосприйманні¹¹.

Особливості особистісного підходу до життєвих ситуацій осіб в період ранньої зрілості будуть зумовлені не лише їх особистим досвідом, але й загальними віковими якостями та завданнями цього періоду життя. Також, необхідно зазначити, що вікова періодизація психічного розвитку людини носить дещо умовний характер, оскільки кожна окрема особистість, будучи керованою певними загальними законами, розвивається і зростає все ж таки індивідуально¹².

Найперше треба звернути увагу на труднощі вікової періодизації та певні розбіжності що існують поміж різними науковцями у цьому питанні¹³, оскільки

⁹ ГЬОФНЕР Й. *Християнське суспільне вчення* / пер. З нім. С. Пташник, Р. Оглашений. Львів: Свічадо 2002, 39.

¹⁰ *Періоди психічного розвитку* – відрізки життєвого шляху індивіда, яким притаманні специфічні потреби, інтереси, способи дії, ставлення до навколишньої дійсності. Див.: ПАВЕЛКІВ Р. – ЦИГИПАЛО О. *Дитяча психологія: підручник*. 2-ге вид., випр. Київ: Академвидав 2015, 394.

¹¹ Пор.: ЗАБРОЦЬКИЙ М. *Основи вікової психології. Навчальний посібник*. Тернопіль 2006, 7.

¹² СЕРГЕЄНKOBA O. «Вікова періодизація психічного розвитку людини» // сайт: Психологія, грудень 2013, <http://psychology.com.ua/vikova-periodizaciya-psichichnogo-rozvitku-lyudini-sergyeyenkova-o-p/> (22 травня 2020).

¹³ Загальноприйнятою вітчизняною періодизацією психічного розвитку людини період ранньої зрілості окреслюється 20-40 років. Таких вікових меж у періодизації притримуються А. Реан, М. Савчин, Василенко, Г. Крайг та інші. Див.: СЕРГЕЄНKOBA O. та ін. *Вікова психологія*. Київ: Центр учбової літератури 2012, 59 та РЕАН А. *Психологія середнього віку, старіння, смерті*. Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак 2003, 46. Л. Гридковець, наприклад, вважає досить влучною періодизацію Н. Ткачової та М. Моргунова, розробленої на основі напрацювань вітчизняних науковців, де віковий період від 20 до 30 років окреслюється як молодість,

віковий період, який будемо аналізувати, різними авторами визначається з деякими відмінностями¹⁴.

Серед різноманітності вікових періодизацій в нашому дослідженні ми користуватимемося терміном рання зрілість та віковими межами наближеними до 20-35 років. Таке окреслення дозволить розглянути мету нашого дослідження в певних конкретних рамках та чіткіше проаналізувати особливості даного періоду життя.

Період ранньої зрілості серед багатьох науковців вважається одним із вирішальних етапів в житті кожної особи, у розвитку її особистої ідентичності, здатності будувати своє життя згідно із певними нормами суспільства¹⁵. Адже формування ідентичності осіб періоду ранньої зрілості є фундаментальним для вирішення головного завдання психіки людини в цьому періоді – самореалізації¹⁶, котра розвивається у двох важливих напрямках – професійному та родинному і визначає більшу чи меншу успішність розвитку особистості в даному періоді¹⁷. Відомий психоаналітик Ерік Еріксон¹⁸, як і інші дослідники¹⁹, визначаючи роль та місце "Его" у формуванні людської ідентичності в даному періоді, наголошує на її соціальній природі, а саме на ролі суспільства у формуванні прагнень та окресленні особистих цінностей²⁰.

а 30-40 – це період розквіту. Див.: ГРИДКОВЕЦЬ Л. *Світ життєвих криз людини як дитини своєї сім'ї, свого роду та народу*. Львів: Скриня 2016, 15.

Згідно ж періодизації відомого американсько-німецького психолога Е. Еріксона, послідовника З. Фрейда, автора відомої епігенетичної теорії розвитку особистості, період ранньої зрілості окреслюється 20-25 роками. Див.: САВЧИН М. – ВАСИЛЕНКО Л. *Вікова психологія* / вид. 2-ге, допов. Київ 2011, 44.

¹⁴ РЕАН А. *Психологія середнього віку, старіння, смерті*. Санкт-Петербург: прайм-Евразнак 2003, 43.

¹⁵ ТРОФІМОВ Ю. та ін. *Психологія* / вид. 5-те, стереотип. Київ: Либідь, 87.

¹⁶ *Самореалізація* – конструктивне виявлення та втілення людиною свого особистісного потенціалу, його розвиток та збагачення. СЕРГІЄНKOBA O. та ін. *Вікова психологія*. Київ: Центр учбової літератури 2012, 246.

¹⁷ СЕРГІЄНKOBA O. та ін. *Вікова психологія* 246.

¹⁸ ЕРІК ЕРІКСОН (1902-1994), американсько-німецький психолог єврейського походження. Будучи послідовником Фрейда, розвиває нові погляди на природу людини, які були названі его-психологією. Провідною думкою його епігенетичної теорії розвитку Я, є твердження про те, що людина протягом життя переходить вісім психосоціальних стадій розвитку, кожна з яких приходить в відповідний період і супроводжується кризою – відповідальним моментом в житті особистості, який настає як наслідок певного рівня психологічної зрілості і соціальних вимог, що виринають на цій стадії. Див.: Х'єлл Л. – Зиглер Д. *Теорії личности* / изд. 3-е, междунар., Санкт-Петербург: Питер 2003, 215-219.

¹⁹ Про необхідність взаємозв'язку з іншими особами для формування особистості в періоді ранньої зрілості, висловлюється також один із представників гуманістичної психології США – Г. Олпорт. Див.: ТРОФІМОВ Ю. та ін., *Психологія* / вид. 5-те, стереотип. Київ: Либідь, 88-89.

²⁰ Пор.: КОН И. С. *Психология ранней юности*. Москва: Просвещение 1989, 42.

Проте, слід також зазначити що, хоч вплив суспільства відіграє чималу роль у формуванні ідентичності молодшої особи, однак, зростаючи, особа не стається його копією²¹, «вона не стоїть як дзеркало, що відображає лише те, що покладуть перед ним»²², але «як жива істота, людина пов'язана зі світом певними потребами, що служать її самозбереженню і самоздійсненню»²³. Суспільство надає людині конкретного стилю синтезу бажань, цінностей та способів спілкування²⁴. На думку Еріксона: «Ідентичність індивіда ґрунтується на двох одночасних спостереженнях: на відчутті тотожності в самому собі і на безперервності свого існування в часі і просторі та на усвідомленні того факту, що твоя тотожність і безперервність визнаються оточенням»²⁵.

Певною мірою новий підхід Еріксона, котрий здобув всесвітнє визнання, в своїй основі містить бачення ідентичності як процесу, етапи якого розмежовуються життєвими кризами. Слід також зазначити що ці кризи не обумовлюються випадковостями індивідуального життя особи, вони зроджуються із етапів життєвого циклу²⁶. Дослідник вважає, що в своєму житті людина проживає вісім психосоціальних криз. Вони є специфічними у кожний віковий період, а їх позитивний або негативний перебіг сприяє нормальному чи аномальному розвитку особистості в соціумі²⁷. Пройдені етапи теж мають вагоме значення для особистісного зросту, однак новими етапами стимулюється нова форма цілісності²⁸. Стосовно індивіда «будь-яка стадія стає кризою, оскільки зростання і усвідомлення, що починається в якійсь новій частині функціонування, йде разом зі змінами енергії інстинктів і, таким чином,

²¹ Див.: ТРОФІМОВ Ю. та ін. *Психологія* / вид. 5-те, стереотип. Київ: Либідь, 87.

²² Гуманістичні підходи в західній психології ХХ ст. // *Гуманістична психологія. Антологія в 3-х томах.* т. 1 / упоряд. і наук. ред.: РОМАН ТРАЧ – ГЕОРГІЙ БАЛ. Київ 2001, 95.

²³ Див.: Там само, 95.

²⁴ ТРОФІМОВ Ю. та ін. *Психологія*, 87.

²⁵ ЭРИКСОН Э. *Идентичность: юность и кризис* / пер. С англ., общ. ред. и предисл. ТОЛСТЫХ А. В. Москва: Прогрес 2006, 58-59.

²⁶ КОНОНОВ І. «Концепція ідентифікації та ідентичності в психоаналізі: Зигмунд Фройд та Ерік Еріксон» // *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 23(282). Ч.ІІІ. (2013).

²⁷ ОРБАН-ЛЕМБРИК Л. *Соціальна психологія*. Київ: Академвидав 2003, 117.

²⁸ КИРИЧУК О. та ін. *Основи психології* / вид. 3-те. стереот. Київ: Либідь 1997, 312.

також обумовлює специфічну вразливість цієї частини»²⁹. Проте, треба зазначити, що на думку дослідника, в розвитку особистості жоден з цих етапів не відіграє домінуючої ролі. Кількісні та якісні зміни відбуваються на всіх етапах. Таким чином розвиток людини не являється щораз більшим зростом в ефективності, він вмещає в собі і набування і втрати, оскільки деякі системи вдосконалюються, інші ж натомість зазнають регресу³⁰.

Рання зрілість, на думку багатьох дослідників є періодом, котрий формально означає початок дорослого життя³¹, оскільки в цьому часі людина знаходиться на початковому етапі здійснення власних життєвих завдань³². Він характерний тим, що з'являються перші досягнення в сфері особистісної ідентичності. Серед науковців побутує твердження про те, що в самій сутності людини існує потреба психосоціальної ідентичності, усі компоненти якої, як вважає американський психоаналітик Еріксон, пов'язані в одне ціле ідеологією чи світоглядом особистості, що дозволяє людині сприймати себе з точки зору інших людей та історичного часу. Він переконаний, що саме суспільство пропонує людині особливий стиль та спосіб синтезу своїх переживань та зразок відношення до самого себе³³.

Період ранньої зрілості є важливим етапом в житті кожної особистості, який характеризується певною стабільністю в психофізіологічному, психологічному та соціальному рівнях розвитку³⁴. В цьому часі людина активно реалізує свій особистий потенціал у різних сферах життя зокрема у професійній³⁵. Двома характерними протилежними полюсами цього періоду є

²⁹ ЭРИКСОН Э. *Идентичность: юность и кризис*, 105.

³⁰ ПАНОК В. та ін. *Основи практичної психології* / вид. 2-ге, стереотип. Київ: Либідь 2001, 140.

³¹ РЕАН А. *Психология среднего возраста, старения, смерти*, 77.

³² СЕРГІЄНKOBA O. та ін. *Вікова психологія*. Київ: Центр учбової літератури 2012, 239.

³³ АБРАМОВА Г. *Возрастная психология. Учебное пособие для вузов* / изд. 2-е. Москва: Академический проект 2003, 201.

³⁴ Пор.: ГРИДКОВЕЦЬ Л. *Світ життєвих криз людини як дитини своєї сім'ї, свого роду та народу*. Львів: Скриня 2016, 56-57 та МАКСЕЛОН Ю. (ред.), *Психологія. З викладом основ психології релігії* / перекл. з пол. Тарас Чорновіл. Львів: Свічадо 1998, 285-286.

³⁵ САВЧИН М. – ВАСИЛЕНКО Л. *Вікова психологія*, 297.

близькість та *ізолюваність*³⁶. Термін *близькість* в науковій літературі використовується дуже багатогранно, як за значенням так і за обсягом. Говорячи про *близькість*, Еріксон, окрім іншого, має на увазі інтимне почуття, яке ми відчуваємо до близьких нам людей, *близькість* як таку. Однак, на думку дослідника, справжнє почуття *близькості* неможливо досвідчити до тих пір, поки людина не досягне стабільної особистої тотожності. Тобто, для того, щоб перебувати в правдивих, глибоких відносинах з іншою особою, необхідно мати чітке усвідомлення того, хто я є і що собою являю³⁷.

Період ранньої зрілості у більшості осіб характеризується готовністю до близьких відносин з іншою особистістю. В цьому часі людина, будучи достатньо зрілою до відповідальних стосунків, позбавляється страху втратити щось у собі³⁸, що проявляється позитивною властивістю, пов'язаною із нормальним переходом кризи *близькість-ізоляція*³⁹ і називається любов'ю⁴⁰, котра окрім романтичного та еротичного змісту, розглядається як здатність особи ввірити себе іншому і залишатися вірним у відносинах, навіть тоді, коли вони вимагатимуть самопожертви. Цей тип любові проявляється у відносинах взаємної турботи, поваги та відповідальності за іншого⁴¹. В періоді ранньої зрілості глибоко розвивається почуття моральності, і «хоча джерело вільних рішень людини знаходиться в ній самій, все ж у людині існує також апіорно задана їй норма, через яку вона отримує досвід, пов'язаний із морально зобов'язувальним "ти повинен" або "тобі не можна"⁴². Хоч моральний розвиток людини – це тривалий процес, котрий, розпочинаючись у ранньому дитинстві, проходить через декілька етапів протягом життя, послідовність яких не

³⁶ Пор.: САВЧИН М. – ВАСИЛЕНКО Л. *Вікова психологія*, 44.

³⁷ ХЬЕЛЛ Л. – ЗИГЛЕР Д. *Теорії личности* / изд. 3-е, междунар. Санкт-Петербург: Питер 2003, 235.

³⁸ Пор.: САВЧИН М. – ВАСИЛЕНКО Л. *Вікова психологія*, 44.

³⁹ Див.: РЕАН А. *Психология среднего возраста, старения, смерти*, 68.

⁴⁰ Пор.: СЕРГІЄНKOBA O. та ін. *Вікова психологія*, 246 та РЕАН А. *Психология среднего возраста, старения, смерти*, 70.

⁴¹ ХЬЕЛЛ Л. – ЗИГЛЕР Д. *Теорії личности*, 236.

⁴² ГЬОФНЕР Й. *Християнське суспільне вчення*, 40.

залежить ані від етнічної, ані національної приналежності людини⁴³, однак в періоді ранньої зрілості перебіг морального “дозрівання” або особистого пізнання себе з моральної точки зору повинен спрямовуватися від засвоєння етичних норм на етапі соціалізації індивіда та особистого усвідомлення себе аж до найвищого рівня моральної свідомості, котра передбачає критичні й раціональні моменти⁴⁴.

Молода людина періоду ранньої зрілості, усвідомлює важливість довготривалої дружби та соціальних зобов'язань, глибоко цінує собі ці відносини, навіть коли вони вимагають особистого відречення⁴⁵.

Важливою ділянкою розвитку осіб періоду ранньої зрілості на яку варто звернути увагу – мотиваційна сфера особистості. Адже, вступаючи в "доросле" життя, молода людина зустрічається із тим, що повинна зробити вирішальні кроки, серед яких вибір життєвого шляху, подружнього партнера, професії тощо. Стоячи перед такими викликами, молода особа під їх впливом формує нові погляди на життя, переосмислює мотиви своєї поведінки⁴⁶, нерідко відкидаючи попередні переконання і приймаючи нові – ширші, набуті певним досвідом, способи мислення. В цьому періоді на життя особи, через ще не сформовану систему цінностей та надмірну емоційну вразливість⁴⁷, можуть впливати різні непередбачувані події, такі як втрата близьких чи місця праці, що здатні внести кардинальні зміни в подальше її життя⁴⁸.

Рівні розвитку моральної свідомості особи періоду ранньої зрілості є певною мірою показниками морально-когнітивної компетентності, так як значна кількість рішень, що приймаються людиною, є виявом того що

⁴³ Кулагина І. - Колюцкий В. *Возрастная психология. Полный жизненный цикл развития человека*. Москва: «ГЦ Сфера» 2001, 464.

⁴⁴ Пор.: Кузнєцова О. «Вплив ідей І. Канта на формування філософської концепції Л. Кольберга»// *Вісник ЗДІА (філософія)*, вид. 38 (2009), 139-143.

⁴⁵ Хьелл Л. – Зиглер Д. *Теорії личности*, 237.

⁴⁶ РЕАН А. *Психология среднего возраста, старения, смерти*, 76.

⁴⁷ Адже, на думку Йозефа Кардинала Гьофнера, «мова багатьох засобів масової інформації не стільки звернена до розуму, скільки дедалі настирливіше звертається до почуттів». Гьофнер Й. *Християнське суспільне вчення*, 45.

⁴⁸ Пор.: Там само, 77.

міститься в самій людині, в її сутності⁴⁹. Мається на увазі насамперед моральне судження і звичайно ж зрілість моральної свідомості до прийняття рішень та висновків згідно із таким судженням⁵⁰. Когнітивно зорієнтоване виховання моральності стає великою допомогою для осіб періоду ранньої зрілості щоб не лише розуміти потребу дотримування норм та цінностей у житті суспільства, а й показує їх функціонування у соціальній сфері, чим робить чималий внесок в здійснення та ухвалення моральних рішень⁵¹. Адже, особисті цінності за своєю природою є насправді самоцінностями, внутрішнім наповненням індивіда, його глибинною потребою, певний їх моральний зміст є цінним сам у собі, без застережень⁵².

Наступним із важливих аспектів розвитку осіб періоду ранньої зрілості є її релігійність, адже за своєю природою та покликанням кожна людина – «істота релігійна»⁵³. Одним із поширених значень слова «релігія» є походження цього терміну від латинського *religare* – наново відновити раніше втрачений зв'язок, чи в більш широкому значенні – наново встановити зв'язок людини із тим, що є їй трансцендентне⁵⁴. Релігійність людини є багатограним поняттям, яке охоплює ступінь та міру вираження релігійності, її рівень та специфіку характеру. У психологічному аспекті релігійність може розглядатися як зворотній, але не симетричний зв'язок між людиною і надприродною дійсністю⁵⁵. Релігійність та релігійні уявлення особи розпочинають формуватися досить рано, зокрема завдяки відповідному соціальному оточенню. Вважається, що до періоду дорослості особистість є остаточно

⁴⁹ Пор.: Олпорт Г. В. *Личность в психологии* / перев. с англ. И. Авидон. Москва: «КСП+» - Санкт-Петербург: Ювента 1998, 153.

⁵⁰ КУЗНЕЦОВА О. «Вплив ідей І. Канта на формування філософської концепції Л. Кольберга», 146.

⁵¹ Там само, 147-148.

⁵² Пор.: ГОЛЬДШТЕЙН А., ХОМИК В. *Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам* / пер. з англ. В. Хомика. Київ: «Лбідь» 2003, 256.

⁵³ СИНОД УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ. *Катехизм Католицької Церкви*. Львів: Місіонер. 2002, 25.

⁵⁴ ЕРОТИЧ В. *Психологическое и религиозное бытие человека* (Богословие и наука). Москва: Библийско-богословский институт св. апостола Андрея 2004, 141.

⁵⁵ МАКСЕЛОН Ю. *Психологія. З викладом основ психології релігії* / ред. Ю. Макселон, перекл. з пол. Т. Чорновіл. Львів 1998, 33.

сформовано⁵⁶. «Релігійність – це підсумок власних шукань індивіда, його релігійне самовизначення, засвоєння релігійних цінностей»⁵⁷.

Складність релігійних почуттів у періоді ранньої молодості виникає з цілої низки причин, першою з яких може бути нова суспільна роль молодшої особи, яку вона має виконувати після завершення середньої школи. Деякі особи розпочинають працювати, інші продовжують навчання⁵⁸. В центрі уваги особи постають її соціальні ролі⁵⁹. Розподіл цих ролей відображається і на характері релігійних почуттів і на стосунках із Церквою. В молодій особі можуть виникати серйозні проблеми із вірою, оскільки буває важко узгодити набуті знання із релігійними догмами. Стають помітними відмінності у сприйманні Бога у зв'язку із особливостями навчальних спеціальностей. Наприклад, у студентів технічних чи природничих факультетів концепція Бога достатньо ортодоксальна, а в осіб гуманітарних факультетів вона буде вже більш натуралістичною, що веде до ряду додаткових труднощів.⁶⁰

Вступаючи в доросле життя, людина зустрічається із потребою у розв'язанні численних проблем. Такі життєві ситуації вимагають прийняття багатьох важливих рішень, виникають нові потреби та мотиви поведінки. Цілі, які нерідко постають у прагненнях молодих осіб в цьому періоді часто бувають далекими від реальності. Одним із важливих завдань особистості, що постає в цьому часі, є узгодженість поміж мрією та реальністю, поміж бажаним і можливим. Особливо важливим для особи цього періоду є праця над зрілістю мотивацій відносно основних рішень у житті⁶¹.

Релігійність як така, окреслює способи особистого, на індивідуальному рівні, пристосування до цих правд чи законів⁶². Релігійність як акт людини – це

⁵⁶ Проць О. «Особливості релігійності в різних періодах дорослості: порівняльний аспект» // *Науковий вісник Херсонського державного університету (Психологічні науки)*. вип. 2, т. II (2015), 37.

⁵⁷ *Релігієзнавчий словник* / ред.-упоряд.: А. Колодний - Б. Лобовик. Київ: Четверта хвиля 1996, 392.

⁵⁸ Пор.: МАКСЕЛОН Ю. *Психологія. З викладом основ психології релігії*, 284.

⁵⁹ ПАНОК В. та ін. *Основи практичної психології* / вид. 2-ге, стереотип. Київ: Либідь 2001, 448.

⁶⁰ МАКСЕЛОН Ю. *Психологія. З викладом основ психології релігії*, 284.

⁶¹ САВЧИН М. – ВАСИЛЕНКО Л. *Вікова психологія*, 248.

⁶² МАКСЕЛОН Ю. *Психологія. З викладом основ психології релігії*, 249.

вибір. «Вибір духовних реалій, як відомо, проходить диференційовано: в одних він глибокий і пов'язаний із багатьма шарами психіки, а в інших заторкує лише другорядні проблеми життя»⁶³. У відповідності до того чи іншого вибору Бога і формується релігійна особистість та її релігійний досвід. Цей досвід надає індивідові впевненості та стає джерелом релігійного почуття не тільки для нього, але й для його оточення⁶⁴, що в період ранньої зрілості є надзвичайно важливим

⁶³ Див.: МАКСЕЛОН Ю. *Психологія. З викладом основ психології релігії*, 257.

⁶⁴ Пор.: СТОЦЬКИЙ Я. *Психологія релігії. Курс лекцій*. Тернопіль 2011, 32.

1.2. Парафія як осередок катехизації осіб періоду ранньої зрілості

Бог у своєму задумі сотворив людину як особистість суспільну обдаровану мисленням та словесністю. Повнота людськості, глибина нашого внутрішнього світобачення не може вповні здійснитися без присутності іншого, без сопричастя з ним, адже жодна людина не може вповні віднайти себе в інший спосіб, як тільки через дарування себе і прийняття іншого в своє життя⁶⁵. Усвідомлення цього факту набирає ваги особливо тепер,

коли інтернет і засоби комунікації між людьми досягли небувалого розвитку, відчуваємо перед собою новий виклик – відкрити і передати "містику" спільнотного життя, різнорідних і взаємних зустрічей, щоб обійняти і підтримати один одного, ввійти у води того океану, який, хоч і бурхливий, може перетворитися на справжній досвід братерства, на похід солідарності, на святу прощу⁶⁶.

Сьогодення характеризується великою нестабільністю та швидкими змінами у різних сферах нашого буття. Потік різного роду інформації, наукові винаходи та інтелектуальні досягнення відкривають перед сучасною людиною не тільки великі можливості але й чимало трудностей⁶⁷ – «радикальний індивідуалізм, самотність і відчуження»⁶⁸. Молода особа в сучасному глобалізованому суспільстві часто стає об'єктом тих чи інших медійних та цифрових зловживань, різноманітних узалежнень та пасток, які призводять до певного виключення та маргіналізації з боку суспільства, що зумовлюється цілим рядом різного роду причин⁶⁹.

⁶⁵ Пор.: ЄПАРХІАЛЬНИЙ СОБОР СТРИЙСЬКОЇ ЄПАРХІЇ УГКЦ. *Церква і соціальні проблеми. Доповіді та документи*. (17-20 лютого 2002) Львів Свічадо 2002, 49.

⁶⁶ ФРАНЦИСК. Апостольське повчання *Evangelii gaudium* [Радість Євангелія], (24 листопада 2013) / перекл. з італ. Оксана Бодак за ред. Тараса Барщевського. Львів:Свічадо 2014, 72.

⁶⁷ Тут варто згадати слова отців II Ватиканського собору з цього приводу: «... коли людина так інтенсивно розширює свою могутність, вона не завжди вміє поставити собі її на службу; коли людина намагається щораз більше проникати в найпотемніші глибини свого ества, вона часто виглядає ще більш непевною в собі; коли вона відкриває крок за кроком закони соціального життя, тоді вагається щодо напрямку, якого слід йому надати». Див.: II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* [«Радість і надія»]. Львів 2014, 336.

⁶⁸ КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу, виховання, освіту*. Львів: Свічадо, 545.

⁶⁹ Пор.: ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit* [Христос живе]. Libreria Editrice Vaticana, 33.

Сьогодні, як ніколи, молода людина потребує заново відкривати для себе радість особистого спілкування та потребу зустрічей, щоб плекати справжні цінності, котрі через щире та відповідальне сопричастя приносять автентичну наповненість життя. Саме у спілкуванні та взаємному діленні життям, людина відкривається до довір'я, до того щоб давати та отримувати від іншого те, що є найглибше в її єстві⁷⁰. В умовах сучасної цивілізації переповненої індивідуалізмом та поверховістю, такі стосунки потребують відповідного середовища де б вони мали можливість розвиватися. Таким місцем для молоді особи може і повинна стати парафія⁷¹, як «середовище зростання в християнському житті, місце діалогу, звіщання, великодушної любові, літургійного почитання і прослави»⁷². Добре сформована парафіяльна спільнота стає платформою з багатьма можливостями до взаємного спілкування та духовного зросту осіб, які до неї належать. Адже, «парафія є найсприятливішим середовищем для підготовки до Святих таїнств Хрещення Миропомазання, Євхаристії. Вона є християнською родиною, у якій новий християнин народжується, зростає і прямує до зрілості»⁷³. Однак не варто залишати поза увагою й те, що сучасна молода людина, проживаючи чимало причин до самотності серед маси інформації та віртуального спілкування в яких вона часто губить особисте усвідомлення себе⁷⁴ та своїх прагнень, не так легко відкривається до спілкування та особистої зустрічі з іншим. Саме така ситуація створює чимало викликів та вагомих завдань перед Церквою, а зокрема перед спільнотою вірних в конкретній парафії. Церква, як така, повинна бути готовою до вимог сучасного світу, повинна бути присутньою "тут і тепер" в щоденності,

⁷⁰ Пор.: ВАНЬС Ж. *Дорога додому*. Київ: Дух і Літера 2015, 51.

⁷¹ Цікаве окреслення того, чим є парафія, з богословської точки зору подає о. Юстин Бойко, кажучи: «парафія є спільнотою віри, життя якої зосереджене навколо щоденної Євхаристії. В такій спільноті парох постає як видима ікона самого Христа, а вірні уподібнюються до апостолів. З цього впливає апостольська місія, яка спочиває на всіх членах спільноти. Вона полягає в тому, щоб сповіщати Добру Новину про спасіння світові і давати свідчення про Христа-Спасителя. .: Молодь у ЦЕРКВІ ТРЕТЬОГО Тисячоліття. *Матеріали сесії Патріаршого Собору УГКЦ*. (13-17 серпня 2007). Львів: Свічадо 2009, 210.

⁷² ФРАНЦИСК. Апостольське повчання *Evangelii gaudium*, 27.

⁷³ ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДОГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ. *Євангелізація і катехизація дорослих в УГКЦ*, 40.

⁷⁴ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes*, 336.

повинна бути готовою до подання руки допомоги в такий спосіб, який буде ефективним та дієвим в сучасному суспільстві⁷⁵. Ці фактори є особливо важливими, оскільки сучасна молода особа постає перед проблемами глобалізованого світу часто без належного усвідомлення своєї ідентичності, котра неналежно сформована через тісну взаємодію реального та віртуального світів в її щоденності⁷⁶. Середовище цифрових технологій у великій мірі створює площину де особа зустрічається із самотністю, буває під впливом різного роду маніпуляцій, жорстокості та узалежнень⁷⁷. Парафіяльна спільнота, незважаючи на всі ці численні виклики сучасності, повинна стати місцем певного роду поєднання, основою, де кожен християнин, звертаючись, може віднайти свою особисту приналежність та автентичне спілкування. Саме з цього огляду катехиза при парафії набирає неабиякої ваги та значення. Великим завданням Церкви є дбати про якісне приготування відповідних осіб, місця та можливостей для належного здійснення катехизи, одним із привілейованих місць здійснення якої в першу чергу якраз і є парафія⁷⁸.

Слід зазначити, що повнота та єдність Церкви у великій мірі зростає через зорганізованість тої ж таки "Церкви" у менших її підструктурах, в яких проявляється більш особистісні взаємовідносини її членів, які стосуються конкретної особи та її життя в Бозі. Парафія як спільнота спільнот, відіграє надзвичайну вагу у побудові зв'язку окремої особи із всією спільнотою Церкви у повноті. Вона являється одним із основних місць проповідування Божого слова⁷⁹, а тому й здатна поєднати в собі багато аспектів що безпосередньо плекають цей зв'язок та його розвивають. Маючи досвід спілкування та

⁷⁵ Пор.: ФРАНЦИСК. Апостольське після синодальне повчання *Christus vivit*, 33-34.

⁷⁶ Слід зазначити, що вже на зорі розвитку комунікацій Церква піднімала питання про можливість їх неналежного та руйнівного використання в житті молодих осіб: «Ми бачимо, як величезна індустрія розваг, що стала вже самодостатньою, легко робить своїми споживачами дітей та молодь, заманюючи їх до тенет еротики й насильства або зводячи їх на слизькі стежки непевності, тривоги і страждань». Див.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 109.

⁷⁷ Пор.: *Christus vivit*, 39.

⁷⁸ Пор.: ІВАН-ПАВЛО II. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae* [«Виховувати у вірі сьогодні»]. Львів: Свічадо 1997, 67.

⁷⁹ Пор.: ПРОЕКТ ПОСОБОВОГО ДОКУМЕНТУ. *Місце і роль мирян у житті УГКЦ*. Львів 1998, 21.

відповідальної участі в житті парафії, молода особа вчиться бути відповідальною за своє особисте духовне життя, вчиться долати бар'єри та виходити назустріч іншому. Щира атмосфера здорової спільноти завжди сприяє подоланню багатьох непорозумінь та невпевненості, відкриває великі можливості та «запрошує завжди йти на ризик зустрітися з іншим лице в лице, зустрітися з його фізичною присутністю, яка становить для нас виклик, зустрітися з його болем і потребами, з його радістю, яка передається нам через постійний дотик з ним»⁸⁰. Парафіяльна спільнота має розвиватися і виконувати своє важливе покликання – бути місцем зустрічей і братерства де кожен християнин може приходити до глибокого самоусвідомлення, зростати у вірі та чіткому усвідомленні свого християнського покликання⁸¹. Важливо зазначити також, що здорова атмосфера парафіяльної спільноти окрім братерських відносин та духовного зросту заохочує молоду особу до глибшого переживання загальнолюдських цінностей, що в своїй суті веде до змін у як у суспільстві так і в Церкві⁸². Така спільнота вчить жити в єдності із партикулярною та Вселенською Церквою через щирість та відкритість до пастирів та Учительського Уряду Церкви і стається орієнтиром у щоденному житті християнина, навчаючи зростати у правдивому богопочитанні. Саме в такій атмосфері здорової парафіяльної спільноти молода особа має можливість розділити свою самотність та вийти назустріч іншому, бути собою⁸³ без потреби щось про себе доводити чи застосовувати захисні механізми⁸⁴. Про важливість такої спільноти, керованої правдивою жертвенною любов'ю, у житті молодої особи перш за все свідчать її вікові та суспільні потреби, для неї необхідний «простір досвіду віри»⁸⁵. Маючи належне "місце" для вираження

⁸⁰ ФРАНЦИСК. Апостольське повчання *Evangelii gaudium*, 88.

⁸¹ ІВАН-ПАВЛО ІІ. *Апостольське поучення про катехизу в наш час Catechesi tradendae*, 67.

⁸² КОНГРЕГАЦІЯ УСПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*, 255-256.

⁸³ СИНОД УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ. *Катехизм Української Греко - Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів: Свічадо 2011, 276.

⁸⁴ Пор.: ВАНЬС Ж. *Дорога додому*, 208.

⁸⁵ РАЦІНГЕР Й. ВЕНЕДИКТ ХVІ. *Нова пісня Господеві. Віра в Христа та Літургія в наш час*. / перекл., з нім. Голованова-Романів Н. Жовква: Місіонер 2011, 63.

себе та своєї духовності, для спілкування та ділення життям, молода особа набирає життєвого досвіду, вчиться зріло приймати рішення та зростати у відповідальності як особистій так і суспільній.

Із глибокого усвідомлення того, що парафія є надзвичайно важливим місцем зустрічі зокрема для молодих осіб, впливає важливість катехизи на парафії, яка у своїй суті має стати її фундаментальною основою. Людина, як особистість, у глибині свого нутра онтологічно має закладене прагнення до високого, котре відкриває в ній здатність долати в собі духовну нищість та дає силу зростати в душі, прямуючи до правдивої свободи⁸⁶. Часто через нашарування різних досвідів, життєвих обставин та зранень ці прагнення бувають глибоко заховані та не усвідомлено відкинуті самою ж людиною. Суспільство сьогодні дуже виразно демонструє своє відносне ставлення до загальнолюдських та моральних цінностей⁸⁷, в різних аспектах між особових відносин спостерігається криза розуміння здавалося б засадничих елементів віри, що неодмінно призводить до втрати вищого сенсу та наповненості життя, без яких людина не може чути ся щасливою в повному розумінні цього слова⁸⁸. Будучи в таких обставинах, молода людина в період ранньої зрілості в особливий спосіб потребує як джерел інформації так і практичного досвіду щоб віднаходити свою правдиву життєву позицію та поглиблювати свою віру через що її щоденне життя та дії сповнюватимуться сенсом.

«Учителю благий, що мені робити, щоб успадкувати життя вічне? (Мт 10,17)». В цих словах прочитується одне із важливих завдань, що стоять перед Церквою протягом усіх віків та епох. Безперечно, Церква завжди з великою

⁸⁶ Пор.: Климишин І. – Климишин О. *Збагнути світ і себе в ньому*. Івано-Франківськ 2001, 154.

⁸⁷ Дзюбанський Т. *Єдин Свят. Біблійні, богословські та історичні аспекти розуміння святості у християнському житті*. Київ 2012, 11.

⁸⁸ Як про це влучно висловлюється Йосиф Ратцінгер кажучи: «...что, собственно, такое вера? [...] это не сводимая к знанию и несоизмеримая с ним форма обретения человеком своего статуса в целокупной действительности, смыслоопределение, становящееся основой человеческой жизни; оно предшествует всем человеческим расчетам и действиям, и без него человек не смог бы ни рассчитывать, ни действовать, поскольку он может это делать лишь находя в этом для себя смысл». Див.: РАТЦИНГЕР Й. *Введение в христианство. Лекции об апостольском символе веры*. / ред. Атанасия Сивицкая, перев. на основе перевода изд. «Жизнь с Богом», перев. предисловия Силина М. Москва: Культурный центр «Духовная библиотека» 2006, 57.

увагою відноситься до відпрацювання та оновлення методів та підходів у духовному навчанні, котрі будуть спрямовувати людину до пізнання Бога, направляти її свідомість та переживання до Христового таїнства, торкатися її найглибшої сфери – сумління, та допомагати пізнавати глибини Відкуплення яке здійснюється в Ісусі Христі⁸⁹. В особливий спосіб це стосується молодшої людини, оскільки період молодості є одним із визначальних етапів у житті людини⁹⁰, в якому відбувається багато фундаментальних процесів у становленні особистості. Надзвичайної ваги в цьому часі набирає добре проваджена катехиза, яка веде до духовної зрілості та до обожествлення⁹¹, оскільки: «справжнє виховання має на меті формування людської особи відповідно до остаточної мети її життя, а також на благо суспільства, членом якого є людина і в якому вона, дозрівши, буде виконувати певні функції»⁹². Беручи під увагу те, що на молодшу особу покладаються великі сподівання, вона уособлює майбутнє Церкви та народу, слід зауважити, що в умовах сучасної ситуації в суспільстві з його радикальними культурними та технологічними змінами, виховання та праця з молоддю вимагають усесторонньої та ґрунтовної готовності тих хто нею опікується чи формує її до зростання у вірі⁹³. Через те, специфіка душпастирської опіки осіб періоду ранньої зрілості завжди передбачає врахування викликів, що постають перед сучасною молодшою особою, спричинених глобалізацією, руйнуванням традиційних та встановленням нових зв'язків, революційністю соціальних мереж та новітніх засобів комунікації, які спричиняються до змін у її світогляді та стають у якійсь мірі причиною втрати ідентичності⁹⁴.

⁸⁹ Пор.: ІВАН-ПАВЛО ІІ. Енцикліка *Redemptor hominis* [«Відкупитель людини»]. (4 березня 1979). Торонто - Рим 1989, 21.

⁹⁰ Див.: ІВАН-ПАВЛО ІІ. Послання *Parati semper* [«До молоді всього світу»]. (31 березня 1985). Львів: Літопис 2001, 226.

⁹¹ КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Катехитичний правильник УГКЦ*. Львів: Свічадо 1999, 22.

⁹² ІІ ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis* [«Вагомість виховання»]. (28 жовтня 1965), 1.

⁹³ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*. Львів: Свічадо 1999, 184.

⁹⁴ Пор.: ЩОТКІНА К. *Гідність Адама. Бесіди з Блаженнішим Любомиром Гузаром* / Катерина Щоткіна. Львів: Друкарські куншти 2016, 6.

Відповідаючи на потреби церковної спільноти загалом, наша Церква, глибоко перейнята своїм майбутнім розвитком, у певний час почала випрацьовувати і як плід напрацювань, озвучила свою стратегію: «Жива парафія як місце зустрічі з живим Христом»⁹⁵. Таке окреслення стратегії УГКЦ свідчить про важливість оновлення та чіткого погляду на потреби церковної спільноти сьогодні, адже:

Церква як тіло Воскреслого Спасителя, як правдиве Тіло Єдиного істинного Бога, що має допомогти сучасній людині пережити особисту зустріч з Воскреслим Спасителем. Церква має бути джерелом осердя того автентичного справжнього духовного життя, має допомогти сучасній людині пізнати Бога, а відтак відкрити для неї дорогу до Спасіння, до життя вічного⁹⁶.

Майбутнє Церкви у великій мірі буде залежати від того, наскільки автентично молода особа проживає своє теперішнє, наскільки глибоко вона є перейнята своїм прийдешнім і що вона готова зробити для кращого свого існування⁹⁷. Завданням Церкви є завжди дбати про живий контакт усіх її членів, а зокрема молодих осіб, між собою та із Христом, створювати різноманітні можливості для глибокого формування особистісних стосунків, джерелом та основою яких буде живий Христос. Слід зауважити, що сучасна молода особа сьогодні як ніколи потребує свідчення автентичного життя. Будучи часто загубленою в морі різноманітної інформації, вона велику вагу надає не так навчанню словом, як свідченню автентичного життя. Авторитет того, хто навчає в сучасну добу особливо потребує бути потвердженим особистим свідченням у житті⁹⁸.

Будучи осердям Церкви, її «первинною клітиною»⁹⁹, парафія має своїм завданням завжди дбати про своє оновлення, щоб бути відповідним місцем зустрічі для кожного вірного, а особливо молодих. Виклики, перед якими

⁹⁵ КАСЬКІВ О. о. д-р. «упор.» *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом*. Матеріали VI сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви. (25-27 серпня 2015), Львів: Свічадо 2016, 28.

⁹⁶ Там само, 28.

⁹⁷ Пор.: МОЛОДЬ У ЦЕРКВІ ТРЕТЬОГО Тисячоліття. *Матеріали сесії Патріаршого Собору УГКЦ*, 30.

⁹⁸ Пор.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу, виховання, освіту*, 112.

⁹⁹ КАСЬКІВ О. о. д-р. «упор.» *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом*, 29.

сьогодні покладена молода особа, повинні віднаходити своє вирішення в парафіяльній спільноті інакше вона не буде здійснювати свого правдивого призначення – сприяти освяченню людини і її зростанні у вірі¹⁰⁰. Важливим завданням сьогодні є те, щоб усвідомити молоду людину що Церква є живою і духовною структурою, що вона є створеною для людини, але, водночас є Божою структурою, яка не є заснована людиною і її походження – Боже¹⁰¹. Це є важливим фактом, оскільки ініціатива так би мовити в руках Божих, «Бог сам установив справжнє місце своєї зустрічі з людиною та надав йому неповторного значення»¹⁰². Часто сучасна молода людина не відчуває своєї приналежності до Церкви, в силу тих чи інших обставин, а це в свою чергу стає певним бар'єром у побудові її автентичного розуміння того що Церква не є світською установою і що вона керується іншими принципами, вона в своїй суті є позачасовою і керується Божими законами. Зберігаючи свою ідентичність, Церква стає місцем, де кожен може черпати з її дарів та благодаті. Коли молода особа буде розуміти сутність Церкви, як такої, її призначення та відмінність від інших установ, вона швидше увійде в спільноту, віднайде місце своїй духовності та знайде відповіді на життєві питання що перед нею постають¹⁰³. Воцерковлення молодої людини не може базуватися тільки на її знаннях про церковну спільноту, молода особа повинна мати глибоке відчуття свого само здійснення в спільноті. Треба сказати, що молодь в дійсності має здорове відчуття, коли йдеться про цінності, має глибоке розуміння тих речей що мають справжню вартість і що вони не можуть бути "дешевими" і що для їх здобування треба прикласти чимало зусиль¹⁰⁴. Сучасна молода людина здебільшого не боїться вимог, вона може не приймати їх в силу певних обставин чи ситуацій в котрих знайшлася. Саме тому, завданням парафіяльної

¹⁰⁰ Пор.: Синод Української греко-католицької Церкви. *Катехизм Української Греко - Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, 277.

¹⁰¹ Молодь у Церкві третього тисячоліття. *Матеріали сесії Патріаршого Собору УГКЦ*, 193.

¹⁰² Там само, 193.

¹⁰³ Пор.: Молодь у Церкві третього тисячоліття, 194.

¹⁰⁴ Див.: Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу*, 203.

спільноти є запросити її до сопричастя, відкрити перед нею двері віри та радість живого спілкування, щоб почувтись приналежною та прийнятою. Адже, бути приналежною до конкретної спільноти є дуже важливим фактором для особи періоду ранньої зрілості, це необхідно для її повноцінного функціонування. Відчуття приналежності дає такій особі можливість зростати до зрілості, брати відповідальність та ініціативу, створює можливість глибокого спілкування та прийняття, в яких народжується глибинне "Я" людини, котре неодмінно провадить людину до глибокого стосунку з Богом¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Пор.: ВАНЬС Ж. *Дорога додому*, 59.

1.3. Біблійні спільноти, як метод катехизи осіб періоду ранньої зрілості

«Прагнення Бога вписане в серці людини, бо людина створена Богом і для Бога; Бог не перестає притягати до Себе людину, і лише в Бозі людина знайде правду та щастя, що їх вона безперервно шукає»¹⁰⁶. Однак, беручи під увагу різні фактори, які характеризують період ранньої зрілості та виклики зумовлені сучасним становищем в суспільстві, перед молодістю особою щораз то виразніше постають запитання про її місце в цьому світі, про те, який сенс усіх її старань, яка остаточно є її особиста життєва мета¹⁰⁷. І хоч в періоді ранньої зрілості характерним є деякий ідеалізм, великодушність та героїзм, поринання поглядами в майбутнє, все ж таки молодій особі притаманні певні моменти вразливості – страхи перед змінами, брак впевненості та інколи навіть замкнутості¹⁰⁸. Широко відкриті двері медійних просторів, чисельність та доступність різного роду пропозицій, нерідко ставлять молоду особу перед вибором, який створює відчуття розгубленості та непевності. Радісною звісткою є те, що «Боже Провидіння не відмовляє в потрібній для спасіння допомозі тим, хто [...] ще не прийшов до виразного пізнання Бога, але з Божою благодаттю силкується йти праведною дорогою»¹⁰⁹. «У своїй боротьбі християнин не покинутий напризволяще, а співдіє з Христом – силою Святого Духа – під материнською опікою Церкви»¹¹⁰, покликанням якої є навчати віри та передавати розуміння таїнства Бога та Його задумів спасіння¹¹¹. Це навчання здійснюється за допомогою багатьох середників та різного роду методів в залежності від того до якої категорії осіб воно спрямовується, їх віку та стану.

¹⁰⁶ Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм Католицької Церкви*. Львів: Свічадо 2002, 21.

¹⁰⁷ Пор.: II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* [«Радість і надія»]. (7 грудня 1965), 3.

¹⁰⁸ Пор.: ВАНЬС Ж. *Дорога додому*, 121.

¹⁰⁹ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium* [«Світло народів»] (21 листопада 1964), 69.

¹¹⁰ Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм Української Греко – Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів: Свічадо 2011, 149.

¹¹¹ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*. Львів: Свічадо 1999, п. 78.

Одним із ефективних методів катехизи для молоді можуть бути біблійні зустрічі, важливість яких для осіб цього періоду годі заперечувати. Належно організовані біблійні спільноти стануть для молодої особи великою допомогою та чи не найефективнішим методом катехизи, оскільки вони здатні відповісти на її вікові, соціально-психологічні та духовні потреби¹¹². Для християнина Святе Письмо повинно зайняти чільне місце в побудові його духовності та життя в Бозі, воно повинне стати не лише основою його віри, а й точкою опори в щоденних ситуаціях життя. Ця істина може бути закритою перед сучасною молодіжною особою, котра щоденно наражається на виклики глобалізованого і часто етично неупорядкованого суспільства, через певні життєві обставини, як також через її особисті нерідко викривлені прагнення "свободи" від зобов'язань¹¹³. Саме тому Церква усвідомлює важливість того, щоб відкривати двері Писання для своїх вірних і робити це у автентичний спосіб: «щоб увесь світ, слухаючи благовість спасіння, – вірував, через віру – сповнився надії, а через надію – любив»¹¹⁴. Отож, перед усім треба розуміти, що «правдива катехиза завжди є упорядкованим і систематичним введенням в об'явлення, яке Бог дав людині про себе самого в Ісусі Христі»¹¹⁵. Її завданням «є сприяти зрілості і правдивості християнських спільнот, покликаних стати місцем об'явлення любові Христа до людей»¹¹⁶.

Коли говоримо про організацію катехитичних зустрічей для осіб періоду ранньої зрілості, перед усім слід звернути увагу на середовище і на самих осіб з якими хочемо працювати, щоб зрозуміти їх потреби та запити сьогодні, «усю

¹¹² Пор.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу*, 202.

¹¹³ Пор.: ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина* / пер. З італ. Цмоканич І., Демко О., Окіс Т., Бодак О. Львів: Свічадо 2012, 13.

¹¹⁴ ДОКУМЕНТИ ДРУГОГО ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ (1962-1965): *Конституції, декрети, декларації. Коментарі* / перекл. з латини Ростислав Паранько та ін. Львів: Свічадо 2014, 213.

¹¹⁵ ІВАН-ПАВЛО ІІ. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae* [«Виховувати у вірі сьогодні»]. (16 жовтня 1979). Львів: Свічадо 1997, 24.

¹¹⁶ ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ. *Євангелізація і катехизація дорослих в УГКЦ : Виклики і перспективи. Матеріали конференції. (16-17 червня) / упоряд. А. Козіброда. Львів [б. в.] 2009, 37.*

сукупність проблем, що стосуються їхнього життя»¹¹⁷. Різноманітні фактори, що мають безпосередній вплив на молоду особу та формують її погляди на світ з його пропозиціями та труднощами, говорять про різнорідність викликів, що постають перед сучасною людиною. Через те на цьому життєвому етапі, катехиза набирає важливого значення в їх особистому та суспільному житті, бо «це час, коли Євангеліє можна представити, зрозуміти і прийняти як те, що може надати сенс життю і, тим самим, вказати на відносини інакше незрозумілі: зречення, самозаперечення, лагідності, справедливості, зобов'язання, примирення, почуття Абсолютного й невидимого»¹¹⁸. Важливо є зазначити, що молода особа потребує не тільки щоб її вчили, а радше супроводу в дорозі глибшого пізнання, потребує певного орієнтиру, згідно якого вона зможе будувати своє життя в Бозі. Ним, у всій своїй повноті є Святе Писання¹¹⁹, з котрого як із постійного джерела черпає свою силу Церква у всіх своїх проявах¹²⁰. Однак важливо розуміти ще й той факт, що читати і тлумачити Святе Письмо треба в тому Дусі в якому воно було написане¹²¹, саме з таких і подібних фактів можемо зрозуміти важливість катехизи в біблійній спільноті, зорганізованій компетентними особами, котрі зуміють спрямувати її в належне русло згідно із навчанням Учительського Уряду Церкви. Також потрібно зазначити, що для досягнення особистої зрілості кожній молодій людині потрібні особові стосунки, що гармонійно розвиваються в молодіжних групах через регулярні зустрічі, які здатні глибоко впливати на формування особистої зрілості¹²². Добре зорганізовані та належно підготовлені такі зустрічі для молоді насправді є великим знаряддям в процесі її формування, на які Церква завжди звертає свою особливу увагу та старається обирати відповідні шляхи формації для своїх членів. Ще II Ватиканський Собор вказував на необхідність

¹¹⁷ КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*, 186.

¹¹⁸ ІВАН-ПАВЛО II. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*, 41.

¹¹⁹ КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Катехитичний правильник УГКЦ*. Львів: Свічадо 1999, 47.

¹²⁰ Пор.: ІВАН-ПАВЛО II. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*, 28.

¹²¹ ДОКУМЕНТИ ДРУГОГО ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ (1962-1965): *Конституції, декрети, декларації. Коментарі* / перекл. з латини Ростислав Паранько та ін. Львів: Свічадо 2014, 219.

¹²² КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 297.

будувати автентичні християнські спільноти, які б готували відповідне середовище для навчання та формування молоді¹²³.

Важливим елементом, який потрібно враховувати при організації катехитичних зустрічей для осіб періоду ранньої зрілості, є те, що особи, які беруть участь, не повинні бути тільки об'єктом катехизи але «діяльним суб'єктом, активними учасниками євангелізації і творцями суспільного відновлення»¹²⁴. Тому що «Церква бачить себе в молодих, у молоді як спільноті особистостей»¹²⁵. І саме для того щоб виховувати і зрощувати в молодій особі зрілу свідомість повинні організовуватися катехитичні зустрічі, «які мали б стати місцем братньої любові, де Слово Боже досвідчувалося б як Блага Вість Воскреслого Христа»¹²⁶. Адже молода людина в особливий спосіб, будучи керованою викликами її віку та особистими життєвими обставинами, потребує відповідей, котрі нададуть глибинного сенсу¹²⁷ її існуванню. Потребує віднайти для себе певну життєву опору, щоб не згубитися у вирі щоденних турбот. Питання сенсу життя, його наповнення та змісту, гостро виринають перед молодою особою в часі її особистого формування і входження в доросле життя. Саме цей період в житті кожної людини відіграє важливу роль в її особистісному становленні, а відтак має безпосередній вплив на майбутнє життя. Слово Боже в цьому періоді життя може глибоко ввести молоду людину в життя вірою, дати їй тверду основу та спрямувати її життя згідно чітких орієнтирів для досягнення святості. Читаючи Слово Боже, особа здатна вирости у вірі під його впливом і тільки читаючи, може пізнавати його силу і

¹²³ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*, 81.

¹²⁴ КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*, 185.

¹²⁵ ІВАН-ПАВЛО ІІ. Послання *Parati sember* [«До молоді всього світу»], 276.

¹²⁶ ПАТРИАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДОГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ. *Євангелізація і катехизація дорослих в УГКЦ*, 37.

¹²⁷ Про сенс в житті людини глибоко висловлюється Йосиф Рацієр у своїй книзі: «Смысл – это хлеб, благодаря которому человек существует в подлинности своего человеческого бытия. Без слова, без смысла, без любви он попадает в ситуацию невозможности больше жить, даже если у него земной комфорт и избыток». РАТЦИНГЕР Й. *Введение в христианство. Лекции об апостольском символе веры.* / ред. Атанасия Сивицкая, перев. на основе перевода изд. «Жизнь с Богом», перев. предисловия Силина М. Москва: Культурный центр «Духовная библиотека» 2006, 57.

велич¹²⁸. Саме тому присутність Слова Божого в житті молоді особи на щодень є безперечно необхідною для її повноцінного життя вірою. Адже, за словами Івана Павла II, Євангеліє є найбільшим скарбом, через котрий кожному подається щоденна духовна пожива, сила для щоденного служіння та опора для творення цивілізації любові, до будування якої нас покликано¹²⁹.

¹²⁸ Пор.: РАЦІНГЕР ЙОСИФ (БЕНЕДИКТ XVI). *Бог і світ: Тайнства християнської віри. Розмова Петера Зевальда з Йосифом Рацінгером* / перекл. з нім. Наталія Лозинська. Жовква: Місіонер 2012, 145.

¹²⁹ Пор.: ПАТРІАРША КОМІСІЯ У СПРАВАХ МОЛОДІ УГКЦ. *Послання Святішого Отця до молоді всього світу з нагоди XV світового дня молоді*. Львів: Свічадо 1999, 10.

Висновки до I розділу

Отже, підсумовуючи матеріали опрацьовані в першому розділі, можемо стверджувати, що період ранньої дорослості є одним із вирішальних етапів в житті кожної особи. Адже, становлення і розвиток особистої ідентичності, побудова життя згідно із прийнятими нормами суспільства, є передумовою здійснення одного із головних завдань психіки людини в цьому часі – самореалізації, розвиток котрої виражається у двох основних напрямках: професійному та родинному. Вагомого впливу на особу в даному часі набирають різного роду соціальні фактори, котрі зумовлюють її повноцінний та усесторонній розвиток, адже в самій сутності людини є закладена потреба психосоціальної ідентичності, усі складові якої, на думку багатьох дослідників, становлять певну ідеологічну площину, світогляд особистості, що дає змогу людині сприймати себе з точки зору іншого як також в історичному просторі.

В підсумку також слід зазначити, що особливо важливим для осіб періоду ранньої зрілості є плекання автентичного спілкування, особистих зустрічей та реальних а не віртуальних стосунків, щоб сприяти формуванню правдивих цінностей, котрі у щирому сопричасті приносять особі повноту життя. Особливо гостро ця потреба проявляється в теперішню глобалізовану добу, оскільки сучасна молода людина постає перед численними викликами часто будучи не готовою до них, без відповідного розуміння того ким вона є і які її цілі в житті. Саме у взаємному спілкуванні та особистому діленні, молода людина зростає у довір'ї, вчиться приймати та віддавати іншому те, що є найглибшим в її єстві, вчиться творити стосунок. В сучасних обставинах наших реалій, котрі позначені індивідуалізмом та поверховістю, особа періоду ранньої зрілості потребує відповідного середовища, де б вона могла віднаходити необхідні умови для розвитку таких автентичних стосунків. Власне парафіяльна спільнота покликана до того, щоб ставати місцем поєднання, зустрічей та спілкування, де кожен християнин, зокрема молода

особа, буде мати нагоду до зростання у вірі і глибшого пізнання себе у стосунку з ближнім а остаточно і з Богом. Важливо зазначити також, що сучасна молода особа більше черпає із досвіду та свідчень автентичного життя в Бозі аніж від навчання як такого. Вона, також, глибинно відчуває потребу супроводу в дорозі віри, орієнтиру, згідно якого вона побудує своє життя і віднайде своє місце в цьому світі. З того огляду присутність Слова Божого в житті молодшої особи на щодень є безперечно необхідною для її повноцінного життя вірою. Таким чином, відповідно зорганізована біблійна спільнота може стати для особи періоду ранньої зрілості великою допомогою та чи не найефективнішим методом катехизи, оскільки вона у своїй основі містить необхідні елементи здатні відповісти на її вікові, соціально-психологічні та духовні потреби.

Також потрібно зауважити, що для досягнення особистої зрілості кожна молода людина потребує мати відчуття приналежності та має потребу проживати глибокі особисті стосунки, які здатні гармонійно розвиватися в атмосфері молодіжних спільнот через регулярні зустрічі, зокрема якщо вони базуються на Слові Божому – основі, з якої як із постійного джерела черпає свою силу Церква. Підготовлені у відповідному форматі такі зустрічі для осіб досліджуваного нами періоду, стаються колосальним знаряддям в процесі їх особистісного та духовного формування як також повноцінного зросту у вірі, на що Церква завжди звертала свою особливу увагу та старалася, обираючи відповідні шляхи формації для своїх молодих членів, будувати своє майбутнє.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІЙНИХ СПІЛЬНОТ У ПАРАФІЇ

2.1. Збір інформації про функціонування біблійних спільнот у парафії

Щоб досягнути поставлену мету та завдання нашого дослідження, була випрацьована певна комплексна програма. Для того, щоб здійснити об'єктивний аналіз функціонування біблійних спільнот у парафії, ми вдалися до вивчення цього питання за допомогою двох методик опитування: анкетування (авторська анкета)¹ та за допомогою опитувальника релігійної орієнтації Г. Олпорта та М. Росса (Allport-Ross Religious Orientation Scale – ROS)².

Опитування респондентів відбувалося за допомогою підготовленого опитувальника, що містив два розділи. В першому розділі були розміщені сімнадцять запитань із опитувальника релігійної орієнтації Г. Олпорта та М. Росса³, а в другому – тринадцять запитань авторської анкети⁴. Метою першого розділу нашого опитувальника було визначення рівня інтегральності релігійного життя опитуваних нами респондентів, що в свою чергу, стало підставним елементом ціліснішого та об'єктивнішого аналізу, порівнянь і співставлень результатів наступного розділу нашого емпіричного дослідження. Через те, що формований нами опитувальник мав чітко визначену ціль та завдання, та щоб не перенавантажувати респондентів великою кількістю запитань, ми опустили деякі твердження і з опитувальника Г. Олпорта та М. Росса⁵, а залишили ті, що на нашу думку найвідповідніші для нашого дослідження.

¹ Див.: Додаток А, 95-96.

² Див.: ОЛПОРТ. Г.-В. *Личность в психологии* / перев. с англ. И. Авидон. Москва: «КСП+» - Санкт-Петербург: Ювента 1998, 211-214.

³ Див.: Додаток Б, 97-99.

⁴ Див.: Додаток А, 95-96.

⁵ Повний опитувальник містить 20 суджень, розділених на дві субшкали: зовнішньої та внутрішньої орієнтації релігійності респондентів. Див.: ОЛПОРТ. Г.-В. *Личность в психологии*, 211-214.

Твердження, що містяться в опитувальнику Г. Олпорта – М. Росса передбачають визначення зовнішньої чи внутрішньої релігійної орієнтації опитуваних осіб, а також, осіб із непослідовною релігійністю та осіб не релігійних⁶. Кожне твердження даного опитувальника пропонує чотири варіанти відповідей. Обираючи один із запропонованих варіантів, особа виражає свою особисту ступінь згоди чи не згоди із твердженням, котре оцінюється за п'ятибальною шкалою, де для внутрішньої орієнтації 5 = цілком не згідний, 4 = швидше не згідний, 2 = швидше згідний, 1 = цілком згідний. За шкалою зовнішньої релігійної орієнтації – бали пропорційно протилежні. Коли ж респондент опускає відповідь на котресь із тверджень, то ставимо 3 бали. Таким чином, чим вищий бал в сумі набирає респондент при опитуванні, тим вираженішою є його зовнішня релігійна орієнтація, і, навпаки, – менший бал свідчить про внутрішню зорієнтовану релігійність. Також, слід зазначити, що твердження опитувальника розділені на дві субшкали: ті, які зорієнтовані на зовнішню орієнтацію й ті, що на внутрішню, співставляючи результати яких, можемо визначити осіб із непослідовною релігійністю та тих, хто проявляє послідовну релігійну орієнтацію, оскільки навпроти кожного твердження вказуються його кореляційний коефіцієнт відносно загального балу⁷.

Включаючи в перший розділ нашого опитувальника твердження Олпорта – Росса, ми мали на меті цілісніше проаналізувати досліджуване нами питання – функціонування біблійних спільнот у парафії, оскільки релігійна орієнтація опитуваних нами респондентів, на нашу думку, буде мати достатньо вагомий вплив як на існування таких спільнот, так і на їх запотребованість. Адже, згідно Олпорта, особи із внутрішню зорієнтованою релігійністю характеризуються центральністю віри, котра виступає основним елементом мотивації в їхньому житті. Свою релігійність вони проживають як

⁶ Див.: Олпорт, Г.-В. *Личность в психологии*, 192-194.

⁷ Див.: Там само, 211-214.

фундаментальну основу, як цінність саму в собі, котрою обумовлюється їх щоденний пошук та рішення і котрою пронизані усі сфери їхнього життя⁸.

Натомість, особи із зовнішньо зорієнтованою релігійністю, її не проживають, а "користуються" нею в своїх особистих цілях, що є в своїй основі протилежністю до попереднього. Релігія в їхньому житті займає другорядну роль і виступає як та, з допомогою якої вони досягають інші, більш важливі для них цінності. Свою віру та причетність до парафіяльної спільноти, такі особи будуть вважати з багатьох причин корисними, тими, що забезпечують певний комфорт, безпеку, соціальне схвалення, впевненість та ін. Однак, треба зазначити, що система їх релігійних поглядів досить непередбачувана і достатньо часто є підпорядкованою їх особистісним потребам, тобто виступає радше засобом, а не цінністю як такою. З теологічної точки зору, особа із "зовнішньою" релігійністю спрямована до Бога, однак свою релігійність використовує як певний захисний елемент, оскільки в основному перебуває сконцентрованою на собі⁹.

Окрім вищесказаного, твердження даного опитувальника дозволяють також виокремити осіб із послідовною і непослідовною релігійністю та осіб не релігійних, що в свою чергу дозволить нам побачити різні аспекти впливу релігійності осіб на їх відношення як до формування біблійних спільнот так і до їх кращого функціонування.

Другий розділ нашого опитувальника містить авторські запитання¹⁰, за допомогою яких буде здійснено загальний огляд, вплив, тенденції розвитку та аналіз функціонування біблійних спільнот у парафії. Питання були сформовані так, щоб окреслити основні, на наш погляд, акценти на котрі слід звернути особливу увагу при дослідженні питання, як функціонування так і способів

⁸ Пор.: Олпорт. Г.-В. *Личность в психологии*, 193.

⁹ Див.: Там само, 192.

¹⁰ Див.: Додаток А, 95-96.

залучення осіб досліджуваного нами вікового періоду до конструктивної участі в біблійних спільнотах.

У формуванні авторських запитань ми опиралися на теоретичні дослідження із урахуванням вікових потреб та психолого-педагогічних особливостей даної вікової категорії осіб. Відповіді опитуваних нами респондентів дозволяють нам окреслити певну панораму динаміки впливу біблійних спільнот, як осередку катехизи на духовне формування осіб періоду ранньої зрілості, як також послужать допомогою у пошуках шляхів покращення функціонування біблійних спільнот у наших парафіях.

Проблематика діяльності біблійних спільнот у парафії, їх створення, розвиток та повноцінне функціонування в даний час є надзвичайно актуальним питанням, зокрема для осіб періоду ранньої зрілості, що ми намагалися чітко окреслити в межах нашого теоретичного дослідження¹¹. Пошук нових підходів для глибинної інтеграції Святого Письма в життя Церкви, як також в життя кожної молодої особи зокрема, складають основу нашого емпіричного дослідження. Адже, саме в період ранньої зрілості особа закладає фундаменти особистісного становлення, завершується формування системи її екзистенційних цінностей і смислів. Окрім того, досліджуване нами питання стосується сфери динамічного розвитку духовного життя та особистісного усвідомлення і проживання стосунку особи як з Богом так і з її ближнім. Такі аспекти передбачають з однієї сторони певну трудність в отриманні повних і щиро усвідомлених відповідей, а з іншого боку вимагають неабиякої уважності, делікатності та поваги до релігійних почуттів та переконань людини. Слід зауважити, що вивчення різних аспектів функціонування біблійних спільнот при парафії, окрім іншого, передбачає присутність та вплив надприродного чинника в духовному житті людини, існування якого потрібно враховувати, незважаючи на його неокресленість.

¹¹ Див.: Розділ I, 1.1-1.2 даної праці, 10-27.

Наше дослідження здійснювалося за допомогою Інтернет-опитування. Для цього ми використали програму Googl Форми, в якій підготовлено наш опитувальник, котрий було розміщено в соціальній мережі Facebook та розповсюджено за допомогою мережі Viber для різних груп і індивідуальних учасників відповідної вікової категорії. Даний формат опитування забезпечує повну анонімність учасників, що ніяким чином не обумовлює респондентів в жодних аспектах і дозволяє вільно здійснювати той чи інший свій вибір.

В зв'язку із особливостями проведеного нами дослідження в опитуванні взяли участь респонденти, котрі виявили зацікавлення даною тематикою, тим чи іншим способом отримали доступ до інформації про опитування, вміли та мали можливість скористатися відповідними соціальними мережами.

Зважаючи на анонімність опитувальника та добровільне бажання респондентів, ми припускаємо, що похибка щирості якщо й мала місце в даному дослідженні, то в незначній мірі. В користь такого припущення також може свідчити те, що на більшість запитань, в тому числі й загального змісту нашого опитувальника ми отримали не менше ніж 99% відповідей, що говорить про відповідальне ставлення респондентів до запропонованого нами опитування. Також, треба зазначити, що у зв'язку із віковими обмеженнями, нам довелося відкинути деякі опитувальники, так як вони не відповідали віковій категорії досліджуваних нами осіб.

Вибіркою нашого дослідження стало 202 особи віком від 19 до 42 роки. Первісно віковий діапазон наших респондентів становив від 21 до 35 років, однак, беручи під увагу активність опитуваних осіб, різноманітність вікових періодизацій в науковій сфері та різного особистісного розвитку кожної особи зокрема, ми вирішили розглянути дане питання в ширшому віковому проміжку. Таким чином в опитуванні взяли участь: 8 осіб віком 19-20 років, 123 особи – 21-35 років і 71 особа віком 36-42 роки (178 жінок і 24 чоловіків).

Діаграма 1. Порівняння вікової категорії опитуваних осіб в %

Отже, переважаючу частину – 61 % становлять особи віком 21-35 років, що в нашому опитуванні відіграє важливе значення.

В даному дослідженні ми акцентували свою увагу на те, щоб на основі рівня релігійності респондентів та їх ставлення до тих чи інших релігійних аспектів, прослідкувати функціонування біблійних спільнот у парафії, особисте усвідомлення чи не усвідомлення ними потреби таких спільнот, що в свою чергу допоможе нам визначити способи покращення нашого катехитичного служіння для осіб відповідної вікової категорії та сприяти глибинній інтеграції Святого Письма в їх щоденне життя, як однієї із фундаментальних основ, на якій базується вчення Церкви. Окрім того, важливим у нашому дослідженні є простежити кореляційні зв'язки між запропонованими твердженнями, визначити їх впливи, якщо такі існують, та здійснити описовий порівняльний і статистичний аналізи.

2.2. Аналіз та опрацювання результатів анкетування

Опрацювання результатів нашого дослідження виконувалися за допомогою програми MS Excel, на основі чого було здійснено описову статистику, порівняльний аналіз та відповідні висновки.

Щоб об'єктивніше окреслити експериментальну базу нашого дослідження, в опитувальнику було поміщено декілька тверджень загального характеру¹², метою яких було чіткіше простежити особливості респондентів щодо загальних характеристик. Таким чином, ми отримали інформацію, що в опитуванні взяли участь: 44 особи – мешканці сільської місцевості, 81 – тих, що живуть у невеликому містечку і 77 осіб – жителі великих міст.

Діаграма 2. Порівняння респондентів за місцем проживання в %

Ця інформація є для нас важливою з того огляду, що дозволить нам здійснювати аналіз відповідей респондентів, що належать до різного типу парафіяльних спільнот, оскільки такі спільноти зазвичай різняться не тільки кількісно, а й ментально¹³.

Ще один із важливих аспектів, котрий ми відзначили в нашому опитуванні – освіченість респондентів. Отож, в опитуванні взяли участь 147

¹² Див.: Додаток А, 95-96.

¹³ Пор.: ПРОЕКТ ПОСОБОРОВОГО ДОКУМЕНТУ. *Місце і роль мирян у житті УГКЦ*. Львів 1998, 21.

осіб з вищою освітою, 38 осіб – здобули середню та середню спеціальну освіту і – 16 студентів, що становлять невеликий відсоток від опитаних нами респондентів.

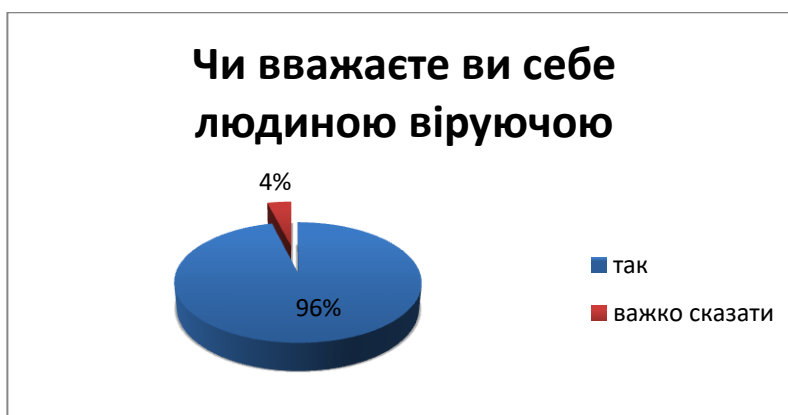
Діаграма 3. Порівняння респондентів за рівнем освіти в %

Питання освіти учасників, на наш погляд, відіграє важливу роль, оскільки на усестороннє формування кожної окремої особистості часто впливає її рівень освіченості. Окрім того, важливим для нас було побачити чи в опитуванні брали участь особи різних рівнів освіченості, що в значній мірі впливає на об'єктивність нашого дослідження.

На чергове запитання авторської анкети: «Чи вважаєте себе людиною віруючою», ствердну відповідь дали 194 особи, і 8 осіб, обрали варіант відповіді – важко сказати.

Діаграма 4. Порівняння респондентів у відношенні до віри в %

Отож, вибірку нашого дослідження у своїй більшості - 96% становлять особи, котрі вважають себе людьми віруючими. Що ж до релігійності респондентів, то згідно шостого запитання авторської анкети: «Наскільки релігійною особою себе вважаєте» – 54 особи вважають себе помірковано релігійними, 36 осіб відносять себе до дуже релігійних, 5 вважають себе не дуже релігійними і 2 – зовсім не релігійні особи.

Діаграма 5. Порівняння респондентів за рівнем релігійності в %

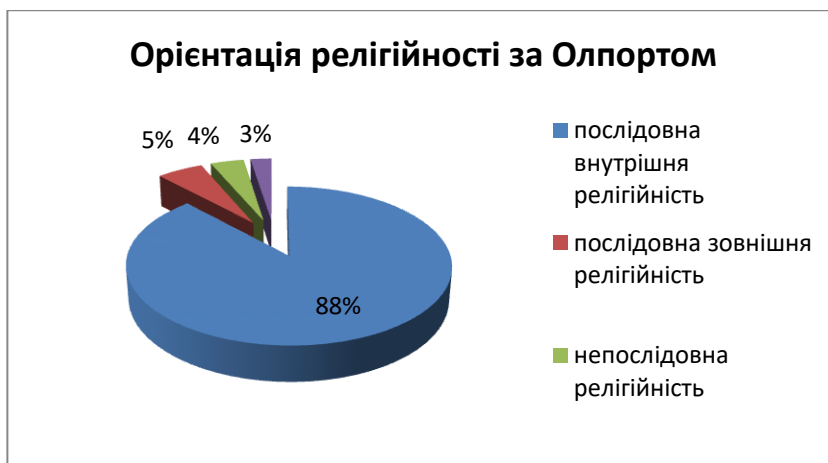
З цього робимо висновки, що переважаюча більшість опитуваних нами респондентів усвідомлюють себе в тій чи іншій мірі особами релігійними¹⁴.

Щоб окреслити рівень релігійної орієнтації опитуваних нами осіб, ми скористалися результатами відповідей респондентів на твердження із опитувальника Олпорта – Росса, котрі становили перший розділ нашого анкетування¹⁵. Згідно отриманих результатів, можемо прослідкувати, що великий відсоток учасників відзначаються інтегральністю та послідовністю свого релігійного життя, про що свідчить загальний підсумок тверджень.

¹⁴ Див.: Додаток А, 95-96.

¹⁵ Див.: Додаток Б, 97-99.

Діаграма 6. Порівняння релігійної орієнтації респондентів за Олпортом в %

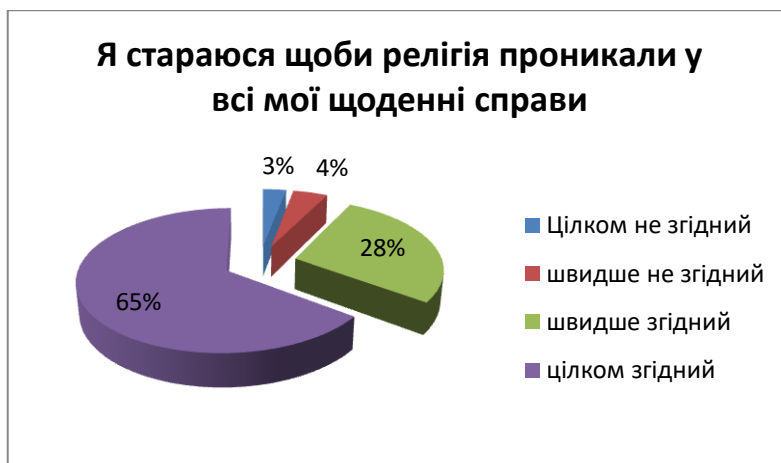
Таким чином, маємо 178 осіб, що відзначаються послідовною внутрішньою релігійною орієнтацією, 11 осіб із послідовно зовнішньою орієнтацією, 8 учасників із непослідовною релігійністю та 5 осіб, що згідно відповідей, є нерелігійними або не послідовно арелігійними.

Співставляючи здобуті нами дані окремих тверджень Олпорта – Росса та питань авторської анкети, можемо спостерегти певні кореляційні відношення та зв'язки, на основі котрих отримаємо висновки щодо досліджуваного нами питання.

Отож, прямий кореляційний зв'язок можемо спостерегти між трьома однотипними питаннями: 10 (я стараюся щоб релігія проникала у всі мої щоденні справи), 11 (Досить часто я усвідомлюю присутність Божу) та 12 (Мої релігійні переконання дійсно визначають мою життєву філософію), опитувальника Олпорта – Росса, у відношенні до 16 (Я читаю книги присвячені моїй вірі) твердження цього ж опитувальника.

Отож, ствердну відповідь на 10 питання Олпорта ми отримали від 131 учасника опитування, ще 56 осіб швидше згодні з ним. Цілком не погоджуються 6 осіб і 9 учасників швидше не згодні з даним твердженням.

Діаграма 7. Порівняння даних 10 твердження Олпорта в %

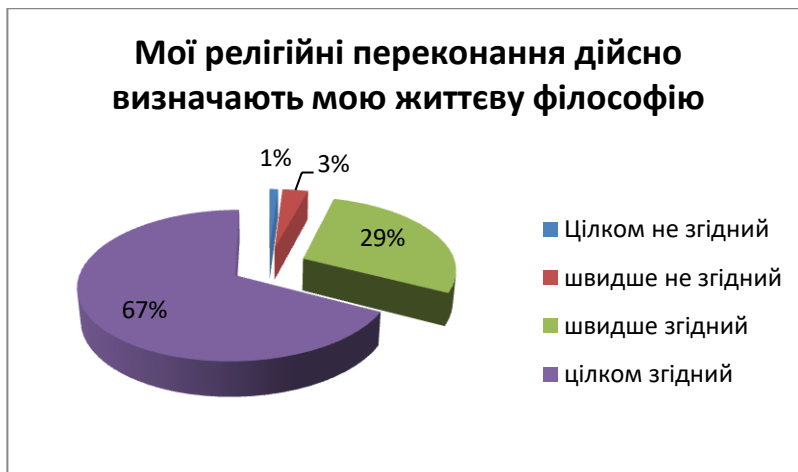
Відповідно до цього, розглянемо дані, отримані нами на 11 та 12 твердження Олпорта – Росса. Із одинадцятим твердженням про часте усвідомлення присутності Божої, цілком погоджуються 137 осіб та 53 швидше згодні з ним, дев'ятеро осіб швидше не згодні і тільки двоє цілком не погоджуються.

Діаграма 8. Порівняння даних 11 твердження Олпорта в %

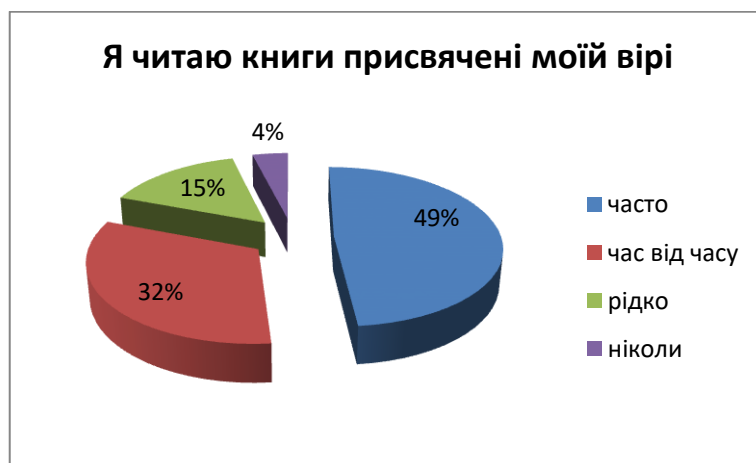
Згідно отриманих даних 12 твердження опитувальника Олпорта – Росса, 128 осіб погоджуються із даним визначенням, ще 54 швидше згодні із цим твердженням, тільки двоє – цілком не згодні і 9 швидше не згодні з ним.

Діаграма 9. Порівняння даних 12 твердження Олпорта в %

Отож, аналізуючи та співставляючи дані цих трьох вищезгаданих тверджень, ми спостерігаємо між ними певну закономірність. Ті особи, котрі ствердно відповіли на 10 питання Олпорта – Росса, у відповідності погоджуються і з двома іншими – 11 та 12 твердженнями, що можемо побачити на вище поданих діаграмах. Коли ж порівняємо ці результати із 16 твердженням (Я читаю книги присвячені моїй вірі) того ж опитувальника, то можемо спостерегти прямий кореляційний зв'язок цих трьох тверджень із його результатами.

Діаграма 10. Порівняння даних 16 твердження Олпорта – Росса в %

Книги на релігійну тематику часто читають 98 осіб, час від часу – 65, 8 учасників не читають ніколи і 31 особа – рідко їх читає.

Таким чином бачимо, що особи, котрі часто або періодично читають книги присвячені своїй вірі, будуть глибоко свідомими присутності Божої і в щоденних справах керуватимуться релігійними переконаннями, які визначаючи їх життєву філософію, надаватимуть конкретного спрямування їхньому життю. І, відповідно – особи, які є достатньо свідомими і в щоденному житті керуються релігійними переконаннями завжди будуть надавати значення читанню книг на релігійну тематику, а отже, щораз то глибше будуть інтегруватися в релігійне життя. Отож, при необхідності створення відповідних умов для ефективного заангажування осіб опитуваного нами вікового періоду до участі в житті церкви та парафіяльної спільноти, слід враховувати той факт, що глибину їхнього релігійного життя, окрім іншого, визначає їх обізнаність в питаннях їхньої віри.

Прямий кореляційний зв'язок спостерігається також і між 16 (Я читаю книги присвячені моїй вірі) та 13 (Якщо нічого не перешкоджає і немає ніяких непередбачуваних обставин, я відвідую церкву) твердженнями, а отже, і у відповідному відношенні до трьох вищезгаданих.

Діаграма 11. Порівняння даних 13 твердження Олпорта – Росса в %

Згідно даних результатів бачимо, що частіше ніж раз на тиждень відвідує церкву 81 людина, 82 особи вивідують її приблизно раз в тиждень, ще 16 осіб ходять до церкви два-три рази на місяць і 22 відвідують храм рідше ніж раз в місяць. Таким чином можемо спостерегти, що ті особи, котрі часто або періодично читають книги присвячені своїй релігії будуть відповідно активнішими у парафіяльному житті церкви, як в свою чергу – читання відповідних книг, буде сприяти активності тим особам, що їх читають. Отож, можемо стверджувати, що особи, котрі уділяють важливе значення розвитку свого духовного життя, зокрема через читання відповідної літератури, проявляють усвідомлену активність і в інших ділянках своєї участі в житті церкви, а отже й парафії. В користь цього висновку говорять також результати п'ятого твердження цього ж опитувальника, які свідчать про інтегроване усвідомлення нашими респондентами фундаментальності віри і всього що її стосується, в їхньому житті.

Діаграма 12. Порівняння даних 5 твердження Олпорта – Росса в %

Як висновок до попередньо сказаного, згідно отриманих даних бачимо, що 124 особи цілком не згодні з даним твердженням, ще 59 – швидше не згодні, тільки четверо цілком погоджуються і 15 швидше згодні з цим твердженням. Подібні висновки про релігійну свідомість опитуваних нами осіб, можемо зробити на основі 8, 15 та 17 тверджень Олпорта – Росса.

Діаграма 13. Порівняння даних 8 твердження Олпорта – Росса в %

З даним висловлюванням цілком не згодні 93 особи, ще 67 швидше не згодні з ним. Цілком погоджуються 7 і 35 швидше не згодні. З цього робимо висновок що значний процент опитуваних осіб швидше за все не будуть готові переступити свої релігійні переконання задля певних не відповідних життєвих обставин.

Діаграма 14. Порівняння даних 15 твердження Олпорта – Росса в %

В результатах даного твердження чітко можемо простежити глибинну релігійну інтегрованість великого проценту учасників нашого анкетування, оскільки із п'ятнадцятим твердженням цілком погодилися 126 осіб і 65 швидше

згідні з ним. Абсолютно не згідними виявилось всього п'ять осіб і шестеро швидше не згідних.

Діаграма 15. Порівняння даних 17 твердження Олпорта – Росса в %

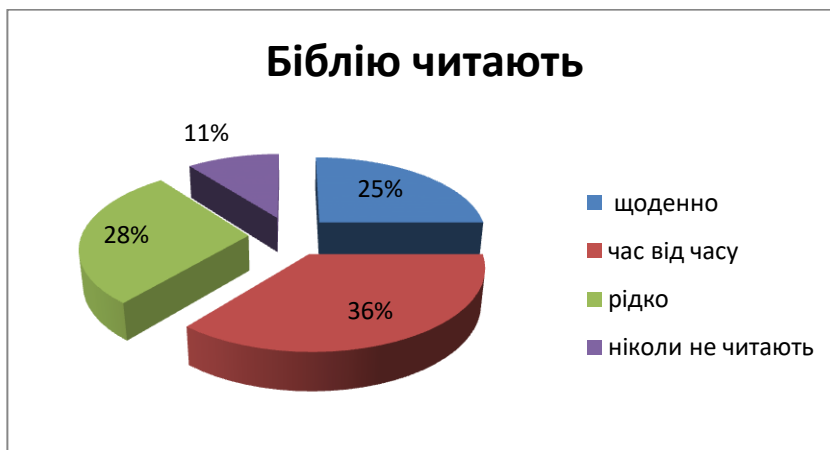

Отже, 69 осіб вважають абсолютно важливим для себе проводити якийсь час в релігійних роздумах, 102 особи іноді присвячують на це час. Рідко проводять час в релігійних роздумах ще 31 особа і жоден учасник не ствердив, що такого ніколи не буває.

Ще одним із основних аспектів проведеного нами дослідження, було простежити, яке місце в духовному житті наших респондентів займає Біблія. З цією метою було подано два запитання відповідного характеру до нашої авторської анкети¹⁶. Отже, проаналізувавши восьме запитання анкети, ми дізналися про те, що Біблію щоденно стараються читати 50 опитаних осіб, час від часу її читають – 72 учасників анкетування, рідко – 57 осіб і ніколи не читає – 21 респондент.

¹⁶ Див.: Додаток А, питання 8 та 9, 95-96.

Діаграма 16. Порівняння даних 8 запитання авторської анкети в %

Із наступним, 9 твердженням, про важливість вивчення Біблії в своєму житті, абсолютно згідною є 131 особа, ще 62 людини обрали варіант відповіді – "швидше згідний". Цілком не погоджуються із цим твердженням – 4 особи і 5 респондентів обрали відповідь – "швидше не згідний".

Діаграма 17. Порівняння даних 9 запитання авторської анкети в %

З цього випливає, що в більшості опитуваних нами осіб є глибоке усвідомлення важливості вивчення Біблії в їхньому житті, незважаючи на те, що 57 із опитаних нами осіб читають її рідко, а 21 особа не читає зовсім.

Якщо проаналізувати 14 твердження опитувальника Олпорта – Росса¹⁷, 7 та споріднене до нього – 10 питань авторської анкети¹⁸, то можемо спостерегти певні закономірності. Поміж *групою по вивченню Біблії* і *соціальним товариством* (чотирнадцяте питання), – *групу* оберуть 97 осіб, ще 50 осіб схиляються до думки, що швидше оберуть *групу* аніж *товариство*. Тільки 12 осіб напевно обрали б *соціальне товариство* і 38 – мабуть обрали б його.

Діаграма 18. Порівняння даних 14 питання опитувальника Олпорта – Росса в %

Частково суперечливими, однак виглядають результати опитування на сьоме та десяте запитання авторської анкети, як також не співмірно у відношенні до попередньо сказаного.

Діаграма 19. Порівняння даних 10 питань авторської анкети в %

¹⁷ Див.: Додаток Б, 99.

¹⁸ Див.: Додаток А, 95-96.

Отож, із необхідністю існування *біблійної спільноти* при парафії для повнішого її функціонування цілковито погоджуються 120 осіб і ще 75 обрали відповідь "швидше згідний", зовсім не погоджується 1 особа та 4 респонденти схиляються до негативної відповіді, ще 2 людини утрималися від відповіді. В той сам час, відповідаючи на сьоме питання авторської анкети: "приналежність до релігійної спільноти при парафії для мене є вкрай важливою", – цілком згідними виявилися всього 12 осіб, ще 37 респондентів швидше погоджуються із цим твердженням. Абсолютно не згідні 77 осіб та 76 швидше не погоджуються із даною думкою.

Діаграма 20. Порівняння даних 7 питання авторської анкети в %

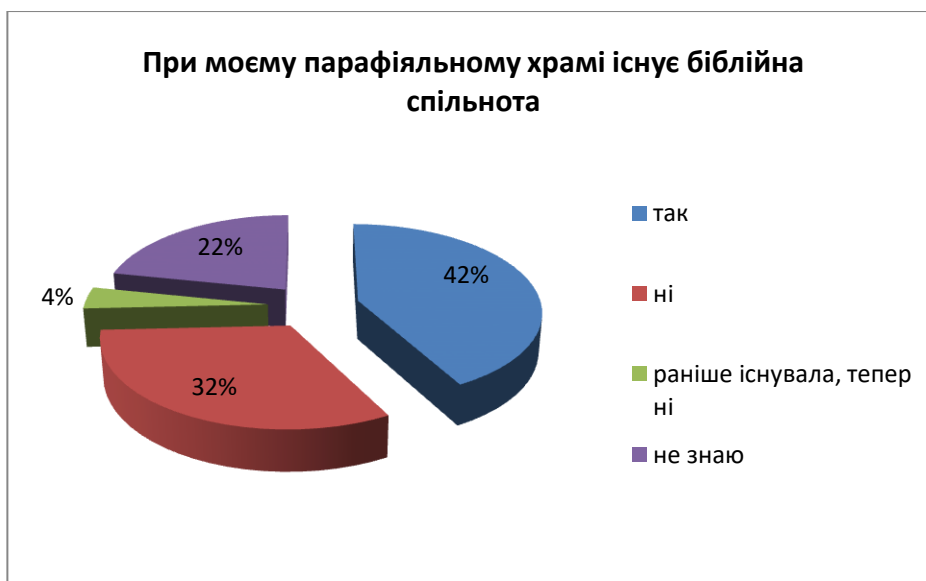

Виходячи із таких результатів, бачимо що потребу в існуванні *біблійної спільноти* при парафії більшість респондентів визнають, однак свою принадлежність до неї чомусь не вважають необхідністю. Таким чином, в більшості опитуваних нами респондентів є присутнє розуміння того, що вивчення Біблії в їхньому житті є важливим, з потребою існування біблійної спільноти при парафії вони теж погоджуються, однак відсутність відчуття особистої приналежності до спільноти при парафії в багатьох опитаних нами осіб, свідчить про присутність певних проблем в цій сфері: чи то особистісних, чи через неналежне функціонування таких спільнот.

Співставляючи 13 твердження опитувальника Олпорта (Якщо нічого не перешкоджає і немає ніяких непередбачуваних обставин, я я відвідую церкву) і 9 питання (Вважаю важливим в моєму житті вивчення Біблії) авторської анкети, то спостерігаємо між ними кореляційний зв'язок в тому, що ті особи, котрі часто відвідують церкву, абсолютно переконані у важливості вивчення Біблії в своєму житті, рівнож, – задля розуміння Біблії вони будуть готовими до активної участі в церковному житті. З цього можемо зробити висновок, що при створенні біблійних спільнот чи супроводі вже існуючих, необхідно, окрім іншого, звертати особливу увагу власне на ґрунтовне вивчення Святого Письма.

Важливим для нашого дослідження було також поглянути на кількісне існування *біблійних спільнот* при парафіях та зацікавленість чи не зацікавленість ними респондентів. Опрацювання останніх трьох запитань нашої авторської анкети¹⁹ дозволило нам здійснити частковий аналіз та поглянути на тенденції розвитку *біблійних спільнот* у парафії.

Діаграма 21. Існування *біблійних спільнот*, згідно 11 питання авторської анкети в %

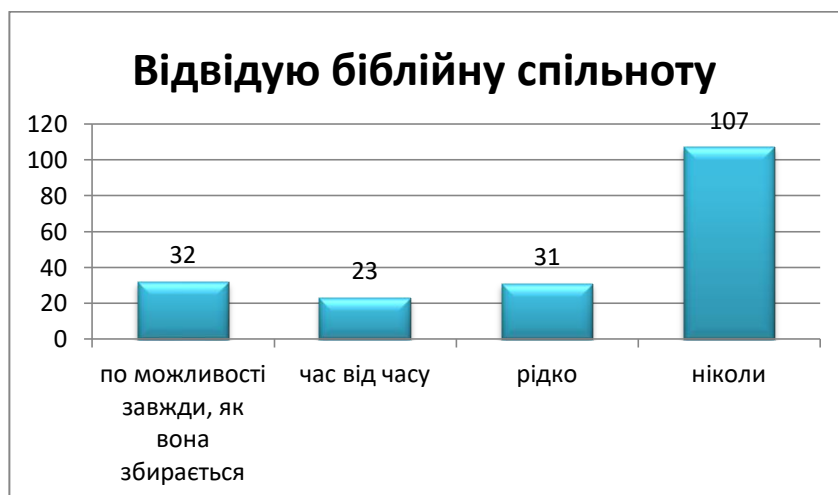

¹⁹ Див.: Додаток А, 11, 12 та 13 питання, 95-96.

Дані показники відкривають перед нами декілька важливих аспектів досліджуваного нами питання. Найперше, слід зазначити, що відповідь 44 (22%) осіб про те, що вони не знають чи існує *біблійна спільнота* при їхній парафії, ставить перед церковною спільнотою чимало запитань та завдань на які слід звернути особливу увагу. Такий результат може свідчити як про різноманітні суспільні виклики, яким піддається сучасна людина, так і про потребу нових підходів для оживлення парафіяльної спільноти як такої. Відносно велика кількість осіб – 65 (32%) стверджують що в їхній парафії немає *біблійної спільноти* і 8 говорять про припинення її існування, що в свою чергу частково показує слабкий рівень інтеграції Біблії в щоденне життя великої кількості опитаних нами респондентів. Однак, треба сказати, що 85 осіб, а це 42% від усіх опитуваних дали ствердну відповідь про існування *біблійної спільноти* в їхній парафії, а це свідчить про те, що чимала кількість осіб все ж таки має можливість інтегруватися в життя спільноти об'єднаної Словом Божим.

Здійснюючи аналіз наступного, 12 питання нашої авторської анкети, можемо виразно побачити, що уможливлуючи існування *біблійної спільноти* при парафії, необхідно звертати велику увагу на причини неучасті в ній потенційних учасників, та ефективні способи їх залучення.

Діаграма 22. Відвідування біблійних спільнот, згідно 12 питання авторської анкети

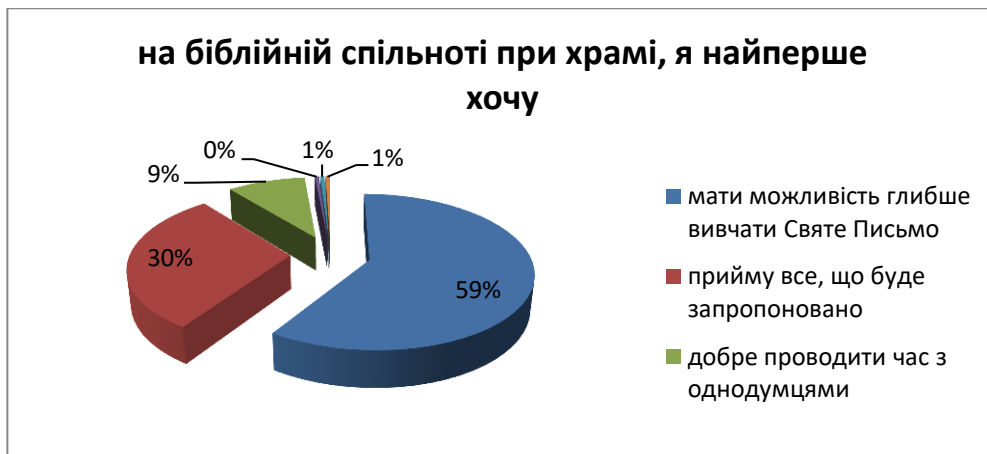
Слід зазначити, що показники відповідей на дане запитання, хоч і опосередковано, проте виразно показують стан досліджуваного нами питання.

Як бачимо велика кількість осіб – 107, з тої чи іншої причини ніколи не брала участі в зібранні *біблійної спільноти* і тільки 32 з опитаних нами учасників по можливості відвідують завжди, ще 23 – час від часу і 31 особа – рідко. Якщо візьмемо під увагу результати відповідей на десяте запитання нашого опитувальника²⁰ то побачимо виразну невідповідність, котра може свідчити як про недостатню мотивацію респондентів до відвідування спільноти, так і про невідповідну діяльність тої ж таки *біблійної спільноти*, оскільки важливість її існування при парафії вони чітко підкреслюють.

На останнє питання нашої анкети: "На біблійній спільноті при храмі я б найперше хотів", – 115 респондентів відповіли, що хотіли б мати можливість глибше вивчати Святе Письмо. Такий, відносно високий показник свідчить про те, що Святе Письмо є об'єктом зацікавлення багатьох опитаних нами осіб. В свою чергу 58 осіб готові прийняти все, що їм буде запропоновано, що може говорити як про першорядність для них зібрання спільноти як такої, так і про деяку особисту невизначеність щодо цього питання. Серед отриманих відповідей, 18 осіб хочуть добре проводити час з однодумцями. Одна особа хоче на зустрічах біблійної спільноти навчитися практикувати духовне життя, ще хтось хотів би поєднати вивчення Святого Письма із зустрічами однодумців. Тільки один із опитуваних респондентів висловив думку, що не має наміру відвідувати такого роду зібрання.

²⁰ Див.: Додаток А, 95-96.

Діаграма 23. Порівняння даних згідно 13 питання авторської анкети в %

Висновки до II розділу

Аналізуючи дані отриманих варіантів відповідей²¹, приходимо до певних висновків, котрі дають нам змогу побачити не тільки велику потребу створення *біблійних спільнот* як таких, але й необхідність випрацьовування відповідних напрямних розвитку для тих, що вже існують.

Отож, в нашому дослідженні ми намагалися проаналізувати певні тенденції та напрямні розвитку *біблійних спільнот* у парафії, їх кількісність, ефективність та функціонування.

Підсумки результатів нашого експериментального дослідження вказують на те, що особам періоду ранньої зрілості, з однієї сторони є властивою присутність глибокого усвідомлення важливості вивчення Біблії і потреби інтеграції її вчення в щоденне життя, однак, з іншого боку простежується відносно невисокий внутрішній мотиваційний потенціал для практичного здійснення цього в житті. Хоч респонденти в переважній більшості виявилися віруючими особами із внутрішньою орієнтацією релігійності, в процесі опитування проявили глибоку усвідомленість особистісного пізнання у сфері своєї релігійності, однак, в ході дослідження ми спостерегли низький рівень усвідомлення важливості своєї приналежності до релігійної спільноти як такої, незважаючи на те, що її існування при парафії вони вважають необхідним. Такі тенденції можуть бути зумовлені загальними індивідуалістично спрямованими процесами секуляризації в суспільстві, різного роду соціальними, політичними та економічними викликами як також і тим, що функціонування біблійних спільнот відбувається неналежним чином чи не у відповідності до потреб осіб даного вікового періоду. Причиною відсутності відчуття приналежності до відповідних спільнот може бути також і брак особистого досвіду участі багатьох респондентів у таких спільнотах.

²¹ Всі результати опитування можна знайти за посиланням:
<https://docs.google.com/forms/d/1Fxon8AZUVk4GInmEa6c-LdAJcKEZHvU8NKpheAldUeg/edit#responses>.

Під час нашого дослідження ми також дійшли до висновку, що для ефективного функціонування вже існуючої біблійної спільноти чи для створення нової потрібно, окрім інших аспектів, звертати особливу увагу на

можливість ґрунтовного вивчення самої Біблії, важливість цього підкреслюють результати нашого опитування. Окрім того, усяке сприяння обізнаності в питаннях віри, уможливлення доступу до відповідної літератури та ресурсів що сприяють духовному розвитку осіб досліджуваного нами періоду, створюють необхідні умови для ефективного їх заангажування в життя парафіяльної спільноти, що для їх повноцінного життя є надзвичайно важливим.

Промовистим результатом в нашому дослідженні також виявився низький показник щодо відвідування респондентами біблійних спільнот, як також достатньо великий відсоток респондентів, котрі стверджують про відсутність біблійних спільнот, як таких, в їх парафіях.

Торкнувшись духовної, психологічної та соціокультурної площини проблематики релігійного розвитку молоді особи та її інтеграції в життя парафіяльної спільноти, можемо зробити висновки про необхідність пошуку нових та відповідно зорієнтованих шляхів покращення функціонування вже існуючих *біблійних спільнот*, створення нових та сприяння тому, щоб молоді особи відкривали їх для себе, як місце автентичних осередків для зустрічі, ділення та катехизи.

РОЗДІЛ 3

УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ КАТЕХИЗАЦІЇ ОСІБ ПЕРІОДУ РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ У ПАРАФІЇ

Формація молодих осіб займає надзвичайно важливе місце в житті кожної парафіяльної спільноти, як і Церкви загалом¹. Сучасність з її швидкоплинністю, нестабільністю та поверховістю відкриває перед молодого особу, нерідко загубленою серед різноманітних пропозицій, широкий спектр "легких" розв'язок багатьох труднощів та викликів, що постають перед нею. Медійні простори із надмірною інформативністю здатні поглинути ще не стійку особистість. Будучи веденою своїми неосмисленими бажаннями, стоячи на роздоріжжі, молода людина, може не зауважити як губиться її ідентичність, як втрачається глибокий сенс її життєвих позицій, тому:

Церква як Божа і людська інституція, повинна навчати й пропонувати, але з іншого боку, щоб робити це ефективно, вона мусить прислухатися та відчувати труднощі і потреби молоді, разом із молоддю шукати істинного сенсу життя, шукати того, що добре і гарне, довготривале і вічне².

Маючи перед собою таку надзвичайно важливу і водночас не легку місію, Церква, як спільнота вірних, повинна відкрити двері молодій особі у спосіб для неї прийнятний, постійно шукаючи шляхів оновлення, сповнюючись завжди новою силою із Слова Божого, зі Святих Таїнств та із живої присутності в ній Христа³.

¹ Пор.: КАСЬКІВ О. о. д-р. «упор.» *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом*. Матеріали VI сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви. (25-27 серпня 2015). Львів: Свічадо 2016, 28.

² ЛЯХОВИЧ Д. *Молодь та найважливіші аспекти її покликання // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ, 44.

³ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit* [Христос живе]. Libreria Editrice Vaticana, 18.

3.1. Специфіка залучення осіб періоду ранньої зрілості до біблійних спільнот

«Всякому церковному проповідуванню, як і самому християнському благочестю, слід житися і керуватися Святим Письмом. Бо у священних книгах Отець, що на небесах, приходять до дітей своїх з великою любов'ю і розмовляє з ними»⁴. Однак, беручи під увагу молоду людину сьогодення та враховуючи тенденції сучасного світу, треба сказати, що її глибинні прагнення, пошук відповідей та особистого призначення в житті, властивих її віковому періоду, бувають сильно пригнічені, а інколи й зовсім розтоптані. Вповні відкрити таку людину на дію Бога в її житті, дати їй нову надію, опертя та чітку основу, стає зовсім не простим завданням, незважаючи на те, що кожна людина, зокрема молода особа, щоденно зустрічається із багатьма питаннями, на які все ж прагне отримати відповідь. Так чи інакше, те прагнення істини, глибокого пізнання себе і свого призначення не покидає молодих осіб цілковито, будучи приспаним цивілізацією споживацтва та егоцентризму, воно все ж залишається важливим і здатним відгукнутися на відповідні пропозиції. Зі своїми ідеалістичними поглядами, молода особа залишається спроможною глибоко відповісти на заклик зі сторони Церкви, провідними, однак, зостаються методи та підходи з якими до неї надходитиме це звернення⁵. Необхідно в особливий спосіб брати до уваги те, ким є молода особа сьогодні і, взагалі, яке значення має цей віковий період в житті кожної окремої людини⁶, що ми й намагалися окреслити в першому розділі даної праці.

Молода людина сьогодні, як і у всі епохи, стоїть перед щоденним вибором в пошуках екзистенційної основи свого існування, котрої не можна

⁴ II Ватиканський Собор. Догматична конституція про Боже Об'явлення *Dei verbum*. Львів: Свічадо 2014, 223.

⁵ Аджє, «В каждом поколении Христос приходит теми путями, которые мы никогда бы не смогли предвидеть, но мы можем постепенно признать их подлинными», – вважає Тімоті Редкліфф, Генеральний Магістр Ордену Проповідників. Див.: Рэдклифф Тимоти. *Я называю вас друзьями. Беседы с Гийомом Губером* / пер. с франц. О. Дьячковой. Киев 2004, 192.

⁶ Пор.: ІВАН ПАВЛО II. *Переступити поріг надії*. Київ – Львів 1995, 104.

осягнути розумом, її можна тільки відкрити в своєму нутрі⁷. Саме таку основну ціль повинна ставити перед собою церковна спільнота: допомогти молодій особі відкриватися на Божу присутність в своєму житті, та із сопричастя з нею черпати пізнання змісту свого існування.

Зважаючи на результати нашого теоретичного та емпіричного дослідження⁸, беручи під увагу вікові особливості та сучасні суспільні виклики, що у великій мірі здатні перемінювати глибинні прагнення⁹ та нівелювати ідентичність кожної окремої особистості¹⁰, спробуємо окреслити основні засади та специфіку залучення осіб періоду ранньої зрілості до ефективної участі в *біблійній спільноті*, котра, в свою чергу, уможливіє інтеграцію молоді особи в життя церкви¹¹ та є здатною відповісти на фундаментальні духовно-психологічні потреби самої людини.

Цілком очевидним є те, що парафіяльна спільнота для осіб періоду ранньої зрілості є одним із фундаментально важливих місць¹², де звершується їх духовна та особистісна формація через катехизи та спільнотні зустрічі¹³, що в свою чергу підтверджують також результати нашого дослідження.

«У слові Божому присутня така сила, така могутність, що воно є для Церкви підтримкою й життям, а для дітей Церкви – наснагою віри, поживою для душі, чистим і нескінченним джерелом духовного життя»¹⁴. Адже, «слово

⁷ Про це дуже влучно висловлюється Йозеф Ратцингер, кажучи: «Сконструированный смысл, в конце концов, вовсе не смысл. Смысл, то есть почва, на которой может стоять и жить вся наша экзистенция, не может быть сконструирован; он может быть только обретен». Див.: РАЦИНГЕР ЙОСИФ. *Введение в христианство. Лекции об апостольском символе веры* / ред. Атанасия Сивицкая, перев. на основе перевода изд. «Жизнь с Богом», перев. предисловия Силина Мария. Москва: Культурный центр «Духовная библиотека» 2006, 58.

⁸ Див.: I та II розділи даного дослідження, 10-58.

⁹ Пор.: МЕРТОН Т. *Ніхто не є самотнім островом* / пер. з англ. О. Гладкий. Львів: Свічадо 2019, 101.

¹⁰ Пор.: ДЗЮБАНСЬКИЙ Т. *Єдин Свят. Біблійні, богословські та історичні аспекти розуміння святості у християнському житті*. Київ 2012, 12-13.

¹¹ Дуже влучно про Церкву та її відношення до людини висловлюється відомий богослов монах-трапіст Томас Мертон, кажучи: «Мудрість Церкви і справді проникає у найвіддаленіші закутки наших людських чуттів, тому що Церква найвищою мірою людська. Але вона також божественна. Вона освячує людські душі Святим Духом, витискаючи в них таїнственну властивість, яка ототожнює їх з розп'ятим Христом, так що вони можуть і страждати з Його силою, і співчувати стражданням інших у Його милосерді». Див.: МЕРТОН Т. *Ніхто не є самотнім островом*, 88.

¹² Бойко ю. *Місце реалізації молодіжного душпастерства // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ, 219.

¹³ Пор.: ІВАН-ПАВЛО II. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae* [«Виховувати у вірі сьогодні»]. Львів: Свічадо 1997, 66.

¹⁴ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Боже Об'явлення *Dei verbum* [«Слово Боже»]. Львів 2014, 223.

Боже – живе й діяльне (Євр 4:12)», і саме цим словом людина була сотворена¹⁵ і саме в ньому перебуваючи, зможе досягнути повноту свого призначення, отримати відповіді на найглибші запитання її нутра та здобути натхнення в житті¹⁶. Сьогоднішня молода людина, однак, піддаючись численним суспільним викликам, технологізації в різних сферах життя, будучи надмірно заангажованою безперервним потоком інформації, переповненою обманом, півправами та ілюзіями віртуального світу, що спричинюються до її розбиття та порожнечі, не завжди є здатною робити добрий вибір та інтегрувати відповідні вартості в своє життя¹⁷. Часто її пошук серед медіа просторів зупиняється на речах, котрі замість відповідей приносять в життя молодій особі ще більше хаосу та замішання, глибоко поневолюючи та руйнуючи її¹⁸. Будучи веденою ними, особа періоду ранньої зрілості потребує когось збоку, хто міг би допомогти їй серед усієї незчисленності пропозицій обрати те, що приведе її до істини, що зможе заспокоїти її глибинні прагнення¹⁹. Однак, треба сказати, що «сучасна людина з більшою охотою слухає свідків аніж учителів; а якщо вже навіть слухає учителів, то тому, що вони одночасно є свідками»²⁰. Таким чином, діяння Церкви, що спрямовується на виховання молоді, насамперед і в особливий спосіб, повинно впливати із автентичності її представників, не так із їх слів, як із практичного свідчення. Адже, «проповіданням Євангелія, благодаттю таїнств і досвідом братерського сопричастя Церква оздоровлює і утверджує гідність людської особи, зміцнює суспільні зв'язки та надає щоденній людській діяльності глибшого сенсу і значення»²¹. Однак, окрім автентичного прикладу, не менш важливим аспектом

¹⁵ Пор.: Йо 1:3.

¹⁶ ВЕНЕДИКТ XVI. Післясинодальне апостольське послання *Verbum Domini* [«Слово Господнє»], (30 вересня 2010) Львів: Свічадо 2011, 45.

¹⁷ БАТРУХ С. *Виклики студентського душ пастирства у сучасному світі // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ, 161-162.

¹⁸ Пор.: ЄПАРХІАЛЬНИЙ СОБОР СТРИЙСЬКОЇ ЄПАРХІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ. *Церква і соціальні проблеми. Доповіді і документи*. Львів: Свічадо 2002, 64-65.

¹⁹ ДОКУМЕНТИ ІІ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis* [«Вагомість виховання»]. Львів: 2014, 199.

²⁰ КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу, виховання, освіту*. Львів: Свічадо, 112.

²¹ ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви*. Київ: Кайрос 2008, 46.

є також способи, якими Церква готова скористатися, щоб простягнути руку молодій людині сьогодні. Особам досліджуваного нами періоду, в сучасну добу, потрібно виходити назустріч у спосіб відповідний і прийнятний для них, не втрачаючи при тому однак своєї ідентичності, із певною вимогливістю та пропозицією до всебічної переміни, звертаючи увагу на справжні вартості²². Молода людина сьогодні, як і завжди, у властивому їй ентузіазмі, готова на пожертву і себе і часу, однак треба вийти до неї із ініціативою, вийти туди де вона "перебуває". Адже, будучи під впливом потоку інформації через медійні простори, молодь формує своє уявлення про сенс, цінності та міжособистісні стосунки, і, не маючи альтернативних пізнань, котрі їй необхідно створювати на противагу тому, що пропонує сучасне суспільство, молода особа втрачає свою ідентичність і розчаровується²³. Важливо також зазначити, що молода людина є здатною, більше того, вона в глибині шукає автентичної вимогливості і не потрібно "опускатися" до її рівня, а радше навпаки, треба задати спільним зустрічам певного рівня, охоплюючи потреби молоді усесторонньо²⁴. Добре організована *біблійна спільнота* повинна вмщати в собі сукупність потрібних молодій особі аспектів, однак, необхідним є те, щоб молода людина відкрила для себе її значення, щоб досвідчила на практиці її вплив та щоб спільнота стала місцем, де можна не тільки почерпнути, а й поділитися своїми цінностями, що для неї є не менш важливим²⁵.

В ході наших досліджень, ми виразно побачили, що велика кількість опитуваних нами респондентів надають глибокого значення Біблії в їхньому житті, чималий відсоток читає її регулярно, і, хоч ситуація із відвідуванням *біблійної спільноти* виглядає дещо по-іншому²⁶, ці тенденції можуть поступово змінюватися, адже «сама Церква закликає молодь бути свідомою своїх проблем, зміцнювати цінності та здобувати своє місце в ній. Церква допомагає

²² Пор.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 203.

²³ Пор.: БАТРУХ С. *Виклики студентського душпастирства у сучасному світі*, 163-164.

²⁴ Див.: Там само, 165.

²⁵ Пор. : ГЬОФНЕР Й. *Християнське суспільне вчення* / пер. з нім. С. Пташник, Р. Оглашений. Львів: Свічадо 2002, 43.

²⁶ Див.: П розділ даної праці, 34-57.

молоді виповнити її місію і бути відповідальною за світ»²⁷. Для цього, найперше, потрібно організувати відповідні способи представлення цієї спільноти особі періоду ранньої зрілості, як також наповнити діяльність спільноти тими особливостями, які будуть впливати із потреб та прагнень конкретних молодих людей²⁸, бо «остаточною метою суспільного буття людини є вдосконалення особистості»²⁹. Об'єднані в сопричасті між собою, молоді люди здатні самі будувати та ініціювати багато речей, однак ведені досвідченим та обізнаним провідником³⁰, спрямовуванні у відповідному руслі та керовані наукою Церкви – вони зможуть стати її основним рушієм і силою, котра буде здатною оживлювати життя парафіяльної спільноти в цілому³¹. Для того, щоб заохотити молоду особу до участі в біблійній спільноті, потрібно розвивати ширші горизонти та різні аспекти її діяльності. Жити Словом, котрим молодь ділиться на біблійній спільноті, вони повинні видимо і практично, оскільки це потягає і відповідає внутрішнім прагненням кожної особи досліджуваного періоду³², служачи одночасно прикладом та заохотою для інших. Слово Боже повинно увійти в щоденне життя молодої людини, має зайняти фундаментальну основу усіх її рішень. Однак, слід зазначити, що для цього потрібно створювати необхідні умови, адже, «конкретна реалізація в суспільному житті вартостей, які несе Євангеліє – це не механічний процес, а людський, дуже складний, неминуче залежний від змін, які відбуваються у всіх сферах існування людини»³³. Біблійна спільнота є немов би джерелом пізнання Біблії, однак важливими на шляху глибшої інтеграції Слова Божого в життя молодої людини, як також інтеграції цієї людини в життя Церковної спільноти,

²⁷ Ляхович Д. *Молодь та найважливіші аспекти її покликання*, 44.

²⁸ Пор.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 202-203.

²⁹ ГЬОФНЕР Й. *Християнське суспільне вчення*, 58.

³⁰ Про важливість досвіду в осіб, яким належить провід біблійного зібрання чітко висловлюється Іван Павло II, кажучи: «велика відповідальність очевидно лежить на тих, які сповнюють служіння слова. Їх обов'язком є старанне приготування – через вивчення святого тексту і молитву – коментаря до Господніх слів, який би правильно передавав їх зміст, нав'язуючи до актуальних проблем і до життя сучасних людей». Див.: ІВАН-ПАВЛО II. Апостольський лист *Dies Domini* [«День Господній»], (31 травня 1998). Львів: Свічадо 1998, 45-46.

³¹ Пор.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 62.

³² Пор.: Там само, 217-218.

³³ УКРАЇНЬСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА. Собор УГКЦ. *Нова Євангелізація. Нарис для роздумів при підготовці до Собору УГКЦ*. Львів [Б. р.], 52.

а головню в життя *біблійної* парафіяльної спільноти, є також біблійні конференції, реколекції, література на дану тематику, різного роду Інтернет ресурси для вивчення та молитви Словом. Адже, як потверджують, зокрема, наші дослідження³⁴, що зростаючи в духовному пізнанні через книги та інші відповідні ресурси, молода людина стає більш активною в парафіяльному житті, а, відповідно, і в житті *біблійної спільноти*. Окрім того, сучасна молода людина потребує чіткого супроводу, бо «правду, яка міститься у священних текстах, не завжди можна легко розпізнати»³⁵. З цією метою Папська біблійна комісія, видаючи відповідні документи³⁶, сьогодні, в особливий спосіб, заохочує розвивати біблійний апостолят, «метою якого є допомогти людині пізнати Біблію як Слово Боже та джерело життя»³⁷. Заглиблюючись в тексти Писання, читаючи та отримуючи відповідну інформацію, молода особа буде заохоченою до пошуку відповідей, які неминуче будуть виринати, а отримавши відповідне запрошення з боку Церкви, буде заохоченою до ефективної участі в зібранні *біблійної спільноти*.

³⁴ Див.: П розділ даної праці, 34-57.

³⁵ ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Богонатхненність і правда Святого Письма. Слово, яке походить від Бога і говорить про Бога для спасіння світу*. Львів: Свічадо 2019, 7.

³⁶ Одним із важливих, доступних українському читачеві, є – *Interpretazione della Biblia nella Chiesa* [«Тлумачення Біблії в Церкві»], (15 квітня 1993), Львів: Свічадо 2010.

³⁷ КАСЬКІВ О. о. д-р. «упор.» *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом*, 40.

3.2. Шляхи покращення функціонування біблійних спільнот у парафії

«Невіста волоченого Слова, тобто Церква, навчена Святим Духом, докладає всіх зусиль для щораз глибошого осягнення Писання, щоб безнастанно жити своїх дітей Божими словами»³⁸. Очевидну ж важливість Біблії в житті кожної молоді особи – християнина, годі заперечувати³⁹, однак простір, відведений йому в щоденності кожного набирає різного характеру: часом Святе Писання займає чільне місце, іноді ж воно застається в стінах храму, покидаючи котрий молода людина прямує в свою буденність. Кожна особа індивідуально вирішує про його місце на щодень, під впливом тих чи інших обставин свого життя, іноді навіть не усвідомлюючи і не надаючи відповідного значення своїм діям. Саме з цього й випливає важливе, навіть фундаментальне завдання церковної спільноти – уприсутнити Христа в щоденності кожного через Слово Боже⁴⁰, адже «невидимий Бог з повноти своєї любові промовляє до людей як до приятелів [...] і з ними перебуває [...], щоб запросити і прийняти їх до спільноти з собою»⁴¹. Таким чином, необхідно щоб Євангеліє повнотою увійшло в життя людини⁴² поза межами храму⁴³, адже Божа любов до людини є основною причиною Об'явлення Божого, з якого черпаючи, людина отримує все для повноти свого щасливого існування⁴⁴, якого так бажає і до якого стремить усіма своїми прагненнями⁴⁵.

«Усвідомлюючи Божу любов, людина осягає власну трансцендентну гідність, навчаючись не зосереджуватися лише на собі, а виходити назустріч

³⁸ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Боже Об'явлення *Dei verbum*, 224.

³⁹ Про це свідчать також результати нашого опитування. Див.: II розділ нашої праці, 29-52.

⁴⁰ Див.: II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 198.

⁴¹ ВЕНЕДИКТ XVI. Післясинодальне апостольське послання *Verbum Domini*, 20.

⁴² Пор.: ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина* / пер. І. Цмоканич, О. Демко, Т. Окіс, О. Бодак. Львів: Свічадо 2012, 17.

⁴³ Пор.: ШЕПТИЦЬКИЙ А. *Пастирські послання 1939-1944* / т. 3. ред. колег. М. Гринчишин і ін. Львів: «АРТОС» 2010, 79.

⁴⁴ Пор.: ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 265.

⁴⁵ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ УСПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*, 148.

іншому, творячи справжні людські відносини»⁴⁶. З того огляду, відповідною платформою та догідним місцем для плекання таких стосунків, що спрямовуються на повноцінний розвиток молодого особистості у світлі Божого Слова якраз і може виступати *біблійна спільнота* при парафіяльному храмі, адже «читаючи Євангеліє разом, ми відкріємо не тільки силу спільноти і єдності, але й певність віровчення»⁴⁷. Таким чином, чим глибше усвідомлення важливості такої спільноти, як з боку пароха так і зі сторони мирян, зокрема молодих осіб, тим більша вірогідність того, що її створення, а, відтак, і функціонування набере відповідного характеру та спрямування. Отже, на це, на наш погляд, повинна в особливий спосіб спрямовуватися діяльність Церкви в наш час, здійснюючи відповідні заходи та забезпечуючи різного роду потреби тої ж таки парафіяльної спільноти⁴⁸.

Надзвичайно вагому роль для покращення і повноцінного функціонування *біблійної спільноти* в цілому, відіграє роль її провідника, що в особливий спосіб є важливим для молодого особи сьогодні⁴⁹. Його доступність, досвідченість в праці з молодими особами, його обізнаність та відповідна підготовка, як на богословському, релігійному і психолого-педагогічному так і на загальнолюдському рівнях розвитку⁵⁰. Компетентний та досвідчений провідник, будучи забезпеченим відповідними можливостями та ресурсами, показуючи автентичний приклад глибокого християнського життя, здатен стати рушієм та стимулюючим зразком для молодого особи, котра в своєму пошукові

⁴⁶ Папська Рада «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 20.

⁴⁷ ПАТРИАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ. *Молитовне читання Євангелія від Матей* / упор. О. д-р. Т. Барщевський. Львів: Папуга 2017, 2.

⁴⁸ Пор.: КАСЬКІВ О. о. д-р. «упор.» *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом*, 11.

⁴⁹ Див.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 202-203.

⁵⁰ Гарно про це висловлюється Іван Павло II, кажучи про служіння молоді в листі до священників: «доступність священника для молоді означає не тільки легкість спілкування з нею у храмі і поза храмом – тобто всюди, де молоді притаманно перебувати з огляду на її вік (маю на увазі, наприклад, туризм, спорт, а також весь обшир культурних зацікавлень). Доступність – та, котру за взрець ставить нам Христос, – це щось більше. Священник (не лише завдяки своєму приготуванню до служіння, а й завдяки надбаній компетенції у царині педагогічних наук) повинен викликати в молоді довіру як дбайливець найсуттєвіших справ, питань із спектру духовного життя, питань сумління... Адже життя людини, особливо в молодості, багатогранне у своєму багатстві питань, а Євангеліє, зі свого боку, багате на можливості відповідей». Див.: КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові*, 202.

сьогодні⁵¹ не завжди здатна самотійно вийти із ініціативою в церковній спільноті, не будучи заохоченою до цього⁵². Однак, «коли молодечий запал та ревність пройняти духом Христовим і оживити послухом і любов'ю до Церкви, то можна сподіватися від нього рясних плодів»⁵³, адже Церква сьогодення, в особливий спосіб, потребує оновленої творчої енергії, свіжих ідей і таланту, котрі б могли послужити для молоді особи сучасної доби у відповідний для неї спосіб, будучи автентичним прикладом⁵⁴.

Усіляко спричинюючись, сьогодні, до розвитку в молоді особи глибоко необхідного і властивого потребам її віку, почуття приналежності⁵⁵, церковна спільнота, таким чином відкриває перед нею певний простір її особистого досвіду участі в спільноті, будованій на Божому Слові⁵⁶. Цей особистий досвід, автентично пережитий нею, здатен сформувати в молодій людині глибинну відповідальність як за своє особисте життя згідно Слова Божого, так і за повноцінне життя парафіяльної спільноти, служачи прикладом та заохотою для своїх однолітків, бо «Церква є ніби людська родина, та водночас це велика родина Бога, через яку Він творить простір сопричастя і єдності»⁵⁷. Для особи періоду ранньої зрілості надзвичайно важливим є приклад відносин, котрі б виражали глибоку пошану до кожної особистості зокрема, молода людина потребує бачити автентичні відносини та вчинки милосердя до того, хто поряд, їй необхідно проживати досвід єднання та сопричастя⁵⁸. На противагу цьому, її щоденний досвід, керований швидкими соціальними темпами на всіх рівнях, наповнений надміром безперервних вражень та потоком різного роду

⁵¹ Пор.: ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина*, 18.

⁵² Пор.: II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*, 199-200.

⁵³ МІЛЯН Й. *Структури молодіжного душ пастирства в УГКЦ. Завдання та перспективи // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ, 237.

⁵⁴ Див.: ЯРЕМКО О. *Характерні особливості реалізації покликання молоді в сучасному світі // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009, 52.

⁵⁵ Див.: I розділ даної праці, 10- 33.

⁵⁶ Глибинне розуміння Церкви, як такої, дає нам змогу чіткіше усвідомлювати її вплив та значення на кожного її члена, адже: «Господь Ісус, єдиний Спаситель, заснував не просто спільноту учнів, а встановив Церкву як Таїнство спасіння: Він Сам в Церкві та Церква – в Ньому. Тому повнота Христового Таїнства спасіння також належить Церкві, невіддільній від Господа». Див.: КОНГРЕГАЦІЯ ВІРОВЧЕННЯ. Декларація про єдину спасительну місію Ісуса Христа і Церкви Dominus Iesus [«Господь Ісус»], (1 жовтня 2000). Львів: Місіонер 2012, 29.

⁵⁷ РАЦІНГЕР Й. ВЕНЕДИКТ XVI. *Божя революція / пер. з італ. о. К. В. Стасіва, ЧСВВ*. Львів: Місіонер 2009, 66.

⁵⁸ Пор.: ЯРЕМКО О. *Характерні особливості реалізації покликання молоді в сучасному світі*, 52.

інформації, створює для неї такі умови, котрі спричинюються до поверховості її життя, індивідуалізму, непевності в майбутньому та зосередженості на собі⁵⁹. Отож, саме конструктивний досвід участі в *біблійній спільноті*, повинен стати немов би певного роду протидією загальним тенденціям, які пропонує сучасне суспільство, або ж преображенням їх у новому світлі, біблійному⁶⁰, допомагаючи молодій особі формувати свою особисту духовність та цінності. Старання церковної спільноти, скеровані в цьому напрямку, набирають особливої ваги в третьому тисячолітті⁶¹, адже вони повинні набувати відповідного характеру, осучаснення та організації на належному рівні, – всюди, де сучасна молода особа перебуває, – в спосіб, який є для неї прийнятний та доступними для неї засобами⁶², зокрема, через усестороннє формування осіб, які покликані бути провідниками такої спільноти.

Про важливість формування осіб періоду ранньої зрілості саме через *біблійну спільноту*⁶³, свідчить, окрім іншого, глибинне зацікавлення молодих осіб Біблією, основним критерієм правдивого трактування якої є Церква⁶⁴, адже саме в її лоні та через її щоденний таїнственный та молитовний досвід, відбувається її практичне здійснення в житті молодої людини⁶⁵, окрім того, «спільнотний вимір біблійного Об'явлення може нагадати людям доброї волі істотні аспекти сьогоденного морального життя»⁶⁶. Однак, треба зазначити, що досить великою трудністю в даному часі для сучасної молодої людини

⁵⁹ Пор.: МІЛЯН Й. *Структури молодіжного духу пастирства в УГКЦ. Завдання та перспективи*, 248-249.

⁶⁰ Пор.: ЛЯХОВИЧ Д. *Молодь та найважливіші аспекти її покликання*, 45.

⁶¹ Див.: Там само, 50.

⁶² Одну із провідних ролей в для молоді сучасному періоді відіграють засоби масової комунікації, різного роду соціальні мережі та Інтернет ресурси, за допомогою котрих Церква має можливість і повинна промовити до молодої людини сьогодні. Пор.: ЯРЕМКО О. *Характерні особливості реалізації покликання молоді в сучасному світі*, 52-54.

⁶³ Див.: ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина*, 160.

⁶⁴ Влучно про трактування Біблії висловлюється Мечислав Маліньскій, кажучи: «Священне Писання як источник нашей веры, документально свидетельствующий о вере первоначальной Церкви, не может рассматриваться и подвергаться толкованию вне связи с Церковью, независимо от нее. Священное Писание существует не изолированно, не само по себе, а опирается на совокупность истин, которыми живет Церковь». Див.: МАЛИНСЬКИЙ М. *Верить в Христа* / пер. Л. Парчевской и А. Гуры. Рим – Любин: Fondazione Giovanni Paolo II 1992, 99.

⁶⁵ Пор.: ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина*, 193.

⁶⁶ Див.: Там само, 167.

є відкрити для себе потребу своєї участі у спільноті при "традиційній" парафії⁶⁷. Із своїм ентузіазмом, ідеалістичністю та максималізмом, молода особа сьогодні як ніколи, перебуваючи в пошуку фундаментальних відповідей, у великій мірі не переймається життям парафіяльної спільноти⁶⁸, проявляючи в питаннях своєї релігійної ідентичності власні системи цінностей, котрі в своїй основі часто далекі від християнства⁶⁹. Цей аспект повинен бути особливо враховуваним як при закладанні, так і при спробах удосконалення діяльності *біблійної спільноти*, зокрема тому, що ціллю самої спільноти є те, що вона повинна послужити не тільки особистій формації молодої особи, а й в успішному інтегруванні її в життя парафії⁷⁰, що в свою чергу позитивно вплине на побудову системи її духовних цінностей у світлі Божого Слова.

Ще одним із важливих аспектів, який може послужити кращому функціонуванню *біблійних спільнот* у парафії, є глибинна інтеграція осучаснених підходів та способів ефективної взаємодії із молодими особами, зберігаючи одночасно при тому чіткі засадничі елементи біблійної формації, котрі зостаються незмінними впродовж віків⁷¹, бо

християни – "священники Бога й Христа" є посередниками між вимогою Христа проникати в деталі історії і її здійсненням. Саме християни мусять мати відвагу дати світові свого Христа, вбудовуючи в історію Його цінності, аж до есхатологічної повноти, що знаменуватиме завершення Його приходу⁷².

Світ, пропонуючи сьогодні молодій людині нові можливості, одночасно із тим, ставить перед нею різного роду загрози, диктуючи їй свої принципи та культуру⁷³. Завданням церковної спільноти є – промовити до молодої особи її

⁶⁷ Див.: МАРКОВ І. *Молодь III-го тисячоліття: Актуальний стан та виклики // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009, 59-60.

⁶⁸ Про це, зокрема, свідчать наші спостереження, як також результати соціологічних досліджень духовно-релігійних орієнтацій сучасної української молоді, котрі здійснювалися Лабораторією соціальних досліджень Центру підтримки приватної ініціативи у Львові, на замовлення Єпископату УГКЦ. Див.: МАРКОВ І. *Молодь III-го тисячоліття: Актуальний стан та виклики*, 56-60.

⁶⁹ Див.: МАРКОВ І. *Молодь III-го тисячоліття: Актуальний стан та виклики*, 59.

⁷⁰ Пор.: МАЛИНСЬКИЙ М. *Верить в Христа*, 116.

⁷¹ ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина*, 154.

⁷² Див.: Там само, 179.

⁷³ Перспективи, що відкриваються перед сучасною молоддю особою завдяки різного роду програмам особистісного розвитку та вдосконалення, новітнім способам навчання, необмеженого спілкування, як також можливість подорожей, широко пізнаючи пам'ятки світової культури та ментальності, мають свої і негативні впливи та процеси. Сучасний світ через глобалізованість має властивість нівелювати особистісний розвиток людини, диктуючи їй свої "стандарти", пропагуючи культуру споживацтва, суперництва та, нерідко, –

мовою і засобами, користуючись, однак, правдивими елементами як для її інтелектуального розвитку так і для особистісного зросту у Бозі. Відповідно навчаючи її черпати із можливостей, пропонованих сучасністю, не втрачаючи при тому своєї ідентичності і свободи, а навпаки, подаючи правдиве свідчення свого відповідального ставлення до громадських та християнських обов'язків⁷⁴.

Адже:

перетворення світу – це нагальна потреба нашого часу. Відгукуючись на цю потребу, соціальне Вчителство Церкви пропонує відповіді на знаки часу, вказуючи насамперед на взаємну любов між людьми як на найпотужніше, з погляду Бога, знаряддя змін на особистому та суспільному рівні⁷⁵.

Плекання цієї любові та взаємозв'язку повинно здійснюватися в атмосфері довір'я та більш особистісних стосунків, що значно важче досягається на загальноцерковному рівні як такому, однак цілком природне середовище для цього створюють саме менші, локальні зібрання при парафії, зокрема біблійні. В цих зібраннях «повага до інших, відчуття справедливості та співчуття, – походять не із суспільних принципів чи з вимоги дружби, а насамперед із внутрішньої природи християнської спільноти як живого втілення послання Христа і як громади, наділеної силою Божого Духа»⁷⁶.

Враховуючи сучасні суспільні переміни та виклики⁷⁷, про які було згадано вище, треба сказати, що покращенню функціонування біблійних спільнот у парафії послужить забезпечення їх відповідними засобами та обладнанням, що дозволить ефективно провадити спільноту, враховуючи різного роду потреби молоді людини сьогодні. Здійснення такого забезпечення дозволить використовувати можливості цифрового простору, звичного для молоді

насилства. Будучи керованою ними, молодь потрапляє у різного роду залежності та втечу у віртуальний світ, втрачаючи автентичні стосунки та спілкування з близькими. Пор.: ЯРЕМКО О. *Характерні особливості реалізації покликання молоді в сучасному світі*, 53.

⁷⁴ Пор.: ЯРЕМКО О. *Характерні особливості реалізації покликання молоді в сучасному світі*, 54.

⁷⁵ ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 48.

⁷⁶ ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина*, 160.

⁷⁷ "Виймаючи" молоду особу з цифрового середовища, в якому вона занурена більшу частину свого часу, ми не завжди зможемо промовити до неї відповідним чином. Ефективніше буде говорити до неї з просторів цієї цифрової культури, промовляючи в спосіб, котрий є для неї прийнятний. Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit* [Христос живе]. Libreria Editrice Vaticana, 38.

людини, під впливом якого формується її спосіб мислення та світосприймання⁷⁸.

Наступними аспектами, на котрі необхідно звернути увагу шукаючи шляхів покращення діяльності *біблійних спільнот*, є ініціативність, інтуїція та відчуття потреб своїх однолітків молодими особами. Таким чином, надаючи їм можливість діяти в цій сфері та спрямовуючи їх у відповідне русло, зможемо досягти неабиякої ефективності в спільній праці на збудування спільноти як біблійної, так і парафіяльної загалом. Для молодої особи важливим є розуміти, що її сприймають серйозно, що нею цікавляться, що їй довіряють відповідальну частину спільної діяльності, адже вона може і потребує самостійності в організації своєї активності⁷⁹. Таким чином, *біблійна спільнота* повинна сприйматися молодою особою як місце, де вона проживає свою приналежність, ефективну задіяність та реалізацію своїх підставових потреб. Такі умови діяльності спільноти необхідно створювати оскільки в сучасному світі є чимало місць і платформ, де потрапляючи молода особа губиться і деградує⁸⁰.

Окрім того, молодь сьогодні потребує гнучкого підходу та креативності як в катехизі, так і в загальних формах зустрічей спільноти⁸¹. Опіраючись на ці потреби, потрібно брати до уваги пропоновані ними «нові стилі й нові стратегії»⁸² побудови зустрічей та форм катехизи, даючи їм простір та можливість ініціативи, адже самовираження є однією із найважливіших потреб молодої особи.

Не менш важливими аспектами в процесі розвитку ефективної діяльності біблійних спільнот є їх змістовна наповненість та зосередженість на ґрунтовному вивченні біблійних текстів⁸³, адже «їх постійне пізнання та поглиблення можуть стати для молодої людини гарною нагодою для того, щоб

⁷⁸ КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові, 39.

⁷⁹ БАТРУХ. С. О. Д-Р. *Виклики студентського душі пастирства у сучасному світі // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009, 166.

⁸⁰ Пор.: Там само, 161.

⁸¹ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit*, 96-97.

⁸² Там само, 97.

⁸³ Про це свідчать також результати проведеного нами дослідження. Див.: II розділ даної праці, 34-57.

відповіді на насущні питання молодого віку знайти саме тут, у живому Божому Слові, яке завжди актуальне і промовляє до людини кожного часу і місця»⁸⁴.

Спрямовуючи зусилля на формування автентичних стосунків між членами *біблійної спільноти*, а також завдяки сприянню усякими способами до створення теплої атмосфери в часі зустрічей, можна досягти певних позитивних процесів, що обов'язково принесуть свій плід в житті її членів. Однак для кращого її функціонування, необхідно звернути особливу увагу на аспект соціального служіння, метою котрого є практична «нагода зустрічі з Христом, дотикання Христа, спілкування з Ним»⁸⁵. Так як «потребуючі є особливим місцем зустрічі з Богом, Котрий обіцяв свою присутність "з ними" і "в них"»⁸⁶. Таким чином для молодшої особи, котра в глибині свого нутра має прагнення до автентичного здійснення Євангелія в щоденному житті⁸⁷, вчинки милосердя чи служіння потребуючим дадуть змогу відкрити всю повноту її внутрішнього потенціалу⁸⁸, як також закладуть глибокі підвалини особистої формації. Молоді особи, будучи об'єднаними в одній спільноті для поглиблення євангельських істин та здійснюючи на практиці відповідну діяльність, зможуть глибоко реалізовувати себе і свої переконання, інтегруючи свої глибинні прагнення в життя⁸⁹.

Треба зауважити, що *біблійна спільнота*, котра розвивається багатогранно та спрямовує свою діяльність на різні соціальні та культурні служіння, будучи достатньо відкритою на ініціативу з боку її членів, завжди буде запотребованою і оживленою, адже «попри відмінність від попередніх поколінь, соціальне зобов'язання залишається специфічною рисою молодих осіб»⁹⁰. Молода людина сьогодні попри все прагне "живої" діяльності, а Церковна спільнота

⁸⁴ Бойко Ю. *Місце реалізації молодіжного душпастирства*, 219.

⁸⁵ НАГІРНЯК А. *Соціальне служіння, // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009, 227.

⁸⁶ Там само, 227.

⁸⁷ Пор.: НАГІРНЯК А. *Соціальне служіння*, 228.

⁸⁸ Пор.: КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. *Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit**, 80.

⁸⁹ Пор.: ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина*, 165-166.

⁹⁰ Див.: КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. *Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit**, 79.

повинна бути тою, що готова запропонувати їй таку можливість, таким чином відкриваючи їй простір для дії, і тим самим повертаючи її в своє лоно⁹¹. Треба однак наголосити, що харизматичність та ентузіазм молодої людини повинен бути супроводжуваний її закоріненням в спільнотному вимірі, бо саме спільнота однодумців, об'єднаних Божим Словом, зможе надати відповідного усвідомлення себе як частки Церкви, підтримуючи та даючи можливість практичного здійснення багатьох її ідей⁹². Слід зазначити, що вкоріненість молодої особи в біблійний спільнотний вимір не значить сприяти її знеособленню, радше навпаки, – «читання Святого Письма переростає в читання власного життя, повернення до реальності власного "я"»⁹³, таким чином молода особа отримує можливість бачити очима віри і діяти згідно побаченого.

Незаперечним фактом є те, що особистісне формування молодої людини сьогодні, у значній мірі кероване інформацією з медійних просторів, котра обіймаючи глобальні масштаби, відкриває багато можливостей і в той сам час здатна поглинати та знеособлювати, несучи за собою чимало обмежень та недоліків⁹⁴. Ці фактори повинні бути глибоко переосмислюваними Церковною спільнотою, оскільки молодіжна культура щораз то більше підлягає змінюваності, через що ще вчорашні методи сьогодні вже можуть виявлятися не цікавими і не дієвими, а порушувані теми далекими від реальних проблем молодої людини⁹⁵. В контексті *біблійної спільноти*, дані проблеми набирають особливого значення, оскільки «Слово Боже – живе й діяльне (Євр 4:12)» і покликане щоб промовляти у всі часи, адже «Церква завжди вважала і вважає Святе Письмо, разом зі Священним Переданням, найвищим правилом своєї віри, бо, натхненні Богом і раз та назавжди закріплені на письмі, вони незмінно

⁹¹ Див.: НАГІРНЯК А. *Соціальне служіння*, 229.

⁹² Пор.: МІЛЯН Й. *Структури молодіжного душ пастирства в УГКЦ. Завдання та перспективи*, 249.

⁹³ ШЕВЧУК С. О. Д-Р. *Молодіжний Апостолят, як супровід у вірі // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009, 145.

⁹⁴ КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові, 38-39.

⁹⁵ Пор.: ШЕВЧУК С. О. Д-Р. *Молодіжний Апостолят, як супровід у вірі*, 141.

подають слово самого Бога»⁹⁶. Перебуваючи в Слові та керуючись ним, молода людина у всі часи буде сповнюватися відповідною силою Духа для особистого розвитку та для служіння іншому, в чому теж черпатиме наснагу для повноцінного християнського життя. Повноцінна діяльність біблійних спільнот в Церкві, зокрема для молодого віку, завжди потребуватиме належної уваги і оновлення, оскільки її функціонування повинно розвиватися разом із потребами та викликами, що постають перед молодого людиною сьогодні. Таким чином «Церква, не бере на себе відповідальності за кожен аспект суспільного життя, а, керуючись власною компетенцією, проголошує Христа Спасителя. [...] Компетенція Церкви закорінена в Євангелії: у звістці про звільнення людини, проголошеної і засвідченої Сином Божим, що став Чоловіком».⁹⁷

⁹⁶ II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Боже Об'явлення *Dei verbum*, 223.

⁹⁷ ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 55-56.

Висновки до III розділу

Підсумовуючи матеріали опрацьовані нами в третьому розділі, можемо зробити чіткі висновки про те, що в періоді ранньої зрілості перед молодою особою завдяки сучасному розвитку суспільства і соціального прогресу, постають численні виклики, як також відкриваються чималі можливості для усестороннього розвитку та пізнання. Період молодості є часом формування та "входження" в доросле життя, а, отже – важливим періодом в житті кожної людини.

Аналізуючи різні умови та способи діяльності, що сприяють релігійному розвитку осіб періоду ранньої зрілості, бачимо що надзвичайну вагу для формування зрілої особистості на всіх рівнях мають ті чи інші стосунки. Особливої ваги вони набирають в сучасному, сповненому індивідуалізмом світі, де молода людина потребує мати контакти як і з особою, котра буде в стані супроводжувати і наставляти до глибокого пізнання себе та свого покликання у світі, так і зі спільнотою однодумців, котрі зможуть розділити з нею свої глибинні прагнення та цілеспрямовану діяльність.

Зокрема, важливим аспектом у формуванні релігійного розвитку осіб періоду ранньої зрілості є відповідна організація *біблійних зустрічей* – місця, де молода особа може вчитися автентично відповідати на виклики її віку та середовища в якому перебуває у світлі Божого Слова. Адже досвід спілкування зі Святим Письмом і зустрічі довкола нього є важливою ланкою досліджуваного нами питання. Біблійні читання дають змогу молодій людині глибоко входити в життя Церкви, навчають автентичного трактування Святого Письма та впровадження його істин в своє особисте життя, що дає молодій особі чіткий орієнтир та силу для здійснення Божих задумів в її житті та подолання різного роду труднощів.

Ще одним важливим аспектом досліджуваної нами теми є специфіка залучення молодих осіб до участі в зустрічах *біблійної спільноти*, адже саме такі зустрічі містять в своїй суті всі необхідні аспекти для формування зрілої,

керованої християнськими засадами особистості. Беручи в них активну участь, особа має змогу послідовно духовно зростати через пізнання, стосунок та сопричастя. Можемо стверджувати, що добре сформована *біблійна спільнота* в природній спосіб створює середовище для ділення життям, духовністю та досвідом. Вона у своїй суті відображає первісний задум Творця щодо людини. Аналізуючи різні аспекти функціонування *біблійних спільнот*, ми дійшли до висновків, що одночасно із швидкими темпами розвитку та технологізацією суспільства, необхідно всякими способами сприяти оновленню способів діяльності таких спільнот, враховуючи автентичні потреби молодої людини сьогодення. При цьому необхідними є як технічне забезпечення відповідними ресурсами, так і відкритість Церковної спільноти на молоду особу з її інноваційністю, прогресивністю та можливостями, як також відповідним сприйняттям її різноманітних труднощів. Адже, «наше людське призначення, зокрема, у тому, щоб Бог через людей доходив до людей»⁹⁸

⁹⁸ Й. РАЦІНГЕР ВЕНЕДИКТ VI, *Бог і світ: Таїнства християнської віри. Розмова Петера Зевальда з Йосифом Рацінгером* / пер. З нім. Н. Лозинської, Жовква: Місіонер 2012, 68.

ВИСНОВКИ

Результати виконаного дослідження дають підставу вважати період ранньої зрілості одним із вирішальних етапів у житті молодої особи, в якому відбувається становлення і розвиток її особистої ідентичності, побудова концепції її світогляду, духовності та реалізації її соціально-психологічних потреб, вагомим впливом яким в сучасну глобалізовану добу надає плекання реального а не віртуального спілкування в спільноті однодумців, як також присутність автентичного і зрілого духовного супроводу.

Дослідження показує, що *біблійна спільнота* як метод катехизи, є однією із найвідповідніших платформ, де особа періоду ранньої зрілості зможе отримати необхідні їй відповіді на фундаментальні запитання властивих їй вікові, здобути різного роду духовний та соціальний досвід, зрости в довірі через автентичний стосунок та сопричастя в колі однодумців. Участь в зустрічах добре організованої *біблійної спільноти*, дає змогу увійти у нові виміри особистої, духовної та соціальної інтеграції, допомагає віднайти себе та свою місію в житті Церкви згідно Божого задуму та у світлі Божого слова.

В межах даної роботи було опрацьовано та проаналізовано доступний науково-теоретичний матеріал, що стосується методики катехизи осіб періоду ранньої зрілості через зустрічі спільноти та в світлі Божого Слова, а також були розглянуті їх, духовні, психологічні та соціальні потреби, окремо зосереджуючись на ефективних способах інтеграції молоді в життя церковної спільноти.

В процесі аналізу та синтезу наукової літератури та документів Церкви, було спостережено, що за останні роки відбуваються позитивні зміни щодо релігійного життя в науковій сфері, як також спостерігається зріст зацікавленості Біблією та її значенням для особистого життя. Окремо, слід зауважити, що Церква, як інституція, інтенсивно намагається відповідати на виклики що постають у суспільстві. Помітним є глибоке переосмислення та

пошук належного вирішення труднощів, що постають перед молодими особами в сучасному світі, сповненому нестабільністю, дуже швидкими змінами та новітніми технологіями. Важливими для особистого зросту осіб, та релігійної спільноти загалом, є глибинне переосмислення значення Святого Письма в житті Церкви та способи відповідної інтеграції його в щоденне життя кожної особи зокрема.

У даному дослідженні було зроблено загальний огляд характеристик періоду ранньої зрілості та спостережено, що ідентичність молодої людини формується під впливом соціального контексту та на відчутті особистої тотожності. Долаючи кризи свого віку, молода особа може перейти у світ дорослості та сформуванню особистої ідентичності. Це час самостійної реалізації в професійній та особистій сфері, який характеризується більшою стабільністю, порівняно із юнацьким віком, на психофізіологічному та соціальному рівнях. В цьому часі молода людина знаходиться між двома полюсами *близькістю* та *ізолюваністю*. Почуття справжньої близькості дозволяє досвідчити автентичних глибоких стосунків з іншим, довірити себе іншому та не боятися самопожертви.

В ході дослідження ми спостерегли, що необхідною умовою для переживання справжнього стосунку є достатній рівень морального становлення молодої людини, який тісно пов'язаний з когнітивним розвитком. В цьому часі відбувається перехід від індивідуалістичної перспективи у розумінні моральних цінностей до слідування загальноприйнятим соціальним нормам, а в ідеалі до орієнтації на універсальний етичний принцип.

Треба зазначити, що молодій особі даного періоду є властивим переживати глибоку кризу пов'язану з релігійною вірою, прийняттям догм та практик. Коли концепція Бога, що була сформована на попередніх етапах життя, не допомагає в пошуку відповідей на актуальні проблеми з якими зустрічається молода людина, відбувається переосмислення релігійних

цінностей і, як наслідок, настає або перехід до рівня більш зрілої релігійності або загалом відхід від релігії. Релігійна зрілість, як така є суттєвою складовою особистісної зрілості і характеризується рефлексійністю, автономністю, відкритістю та об'єктивністю.

Результати нашого дослідження вказують на важливість присутності особи духовного наставника в житті молодшої особи цього періоду, як на індивідуальному рівні так і для супроводу в припарафіяльній спільноті. Щоб краще відповісти на виклики, що постають перед молодими людьми в Церкві та суспільстві, він повинен бути ознайомлений з психосоціальними особливостями даного вікового періоду, бути достатньо зрілим в питаннях віровчення та автентичним у своєму релігійному сповіданні, що, як свідчить наше дослідження, є фундаментально важливим для сучасної молодшої особи.

Аналіз наукової літератури присвячений морально-психологічному розвитку молодих осіб підтверджує те, що спосіб релігійної формації осіб періоду ранньої зрілості вимагає іншого підходу у порівнянні із працею з дітьми та підлітками. Особам даного вікового періоду необхідно давати можливість для практичного здійснення власних пропозицій та ініціатив. Вплив духовного наставника є важливим, він повинен стати допомогою у формуванні особистої релігійної зрілості молодшої людини та сприяти інтеріоризації моральних цінностей, однак достатньо вагому роль все ж відіграє можливість брати на себе відповідальність за організацію тих чи інших акцій, що сприяють побудові стосунків у спільноті та самої спільноти назагал.

Результати нашого експериментального дослідження свідчать про те, що в теперішній період суспільної глобалізації та цифрової культури, зацікавленість Біблією та екзистенційними питаннями щодо особистої віри значно зростає, що в свою чергу є підтвердженням нашої гіпотези. Однак, треба наголосити, що серед осіб періоду ранньої зрілості виразно спостерігається брак особистого усвідомлення приналежності до церковної спільноти та

зацікавленості нею, хоч її фундаментальне значення в житті молодої людини виявилось очевидним. Не можемо стверджувати про прямий причинно-наслідковий зв'язок між впливами технологізації суспільства, швидких глобальних перемін, оцифрованості культури і появи віртуального світу та виникненням надто індивідуалістичних тенденцій в середовищі осіб періоду ранньої зрілості, зокрема в сфері духовності, однак, глибинні впливи через відвідування зустрічей *біблійних спільнот* на духовну формацію цих осіб є цілком очевидними.

Згідно нашого емпіричного дослідження бачимо, що значна кількість молодих осіб не бере участі у зібраннях *біблійних спільнот*, як також чимало осіб говорять про їх відсутність на парафії. Такі факти відкривають перед церковною спільнотою низку завдань та викликів, які слід глибоко переосмислити та зробити необхідні кроки до їх вирішення, оскільки автентична діяльність *біблійної спільноти* може у великій мірі посприяти залученню молоді в життя парафіяльної спільноти та відповідно впливати на її формування.

Наступним важливим висновком нашого дослідження є те, що для особи періоду ранньої зрілості значну роль відіграють її ініціативність та потреба у співвідповідальності. Глибоко важливими для неї є побудова співпраці, в такий спосіб, щоб враховуючи її ініціативність та прогресивність довіряти їй виконання певних зобов'язань, покладаючи на неї частину відповідальності, адже така співпраця, будучи добре спрямованою, здатна принести глибокі переміни в її життя та буде сприяти її цілковитій інтеграції в життя парафіяльної спільноти, як і Церкви загалом. Дослідження показує, що сучасна молода особа може і хоче брати на себе відповідальність за своє духовне формування та життя в парафії, однак потребує щоб до неї зробити відповідні кроки, заохочуючи до здійснення на практиці її ідей, та даючи їй відповідні можливості відповідно спрямовуючи її дії.

В ході досліджень ми прийшли до висновку, що добре зорганізована *біблійна спільнота*, будучи забезпеченою відповідними засобами і технічним обладнанням та маючи глибинне змістове наповнення зустрічей, може стати відповідним містком поєднання молодих осіб та подати їм доступ до розуміння об'явлення, яке Бог відкриває про Себе та про Свою любов, допомогти їм прийняти і зрозуміти Євангеліє, як те що, може надати сенс їхньому життю та відповісти на виклики та запитання, що постають перед ними. Згідно дослідження, позитивні наслідки біблійних зустрічей для молодих осіб проявляються також і в особових стосунках, що розвиваються в молодіжних групах через регулярність та задіяність в життя парафіяльної спільноти загалом. Також можемо стверджувати, що вивчення Святого Письма та Його втілення в житті є невід'ємною частиною у формуванні християнської ідентичності осіб періоду ранньої зрілості та їх входження в життя Церкви, адже вслухаючись у слова Святого Писання, молода людина вчиться цінувати життя і жити принципами, що містяться в ньому, що в свою чергу стає фундаментальною основою для особистого зросту та зросту у стосунку з іншими та з Богом.

Досвід біблійних зустрічей є одним із важливих способів формування молодої особи, ще й тому, що повнота її людськості та внутрішнього світогляду не може реалізовуватися без присутності іншого в її житті, що проживається набагато глибше, коли в основі спілкування є Боже слово. В сучасну добу, молода людина в особливий спосіб потребує відкривати для себе радість автентичної зустрічі та особистого спілкування для плекання справжніх цінностей, завдяки яким приходить правдива наповненість життя.

В процесі дослідження важливості впливу *біблійних спільнот* на формування молодих осіб, ми окреслили деякі із найважливіших аспектів, що будуть сприяти покращенню їх функціонування в парафії:

- Розпрацювання та застосування сучасних методів та технологій в формуванні катехиз під час біблійних зустрічей молодих осіб,

- створюючи відповідні Інтернет бази та мережі з матеріалами біблійного характеру, площадки для запитань-відповідей і т. ін.
- Сприяння усесторонньому розвитку діяльності біблійної спільноти, реалізуючи на практиці соціальні проекти та вчинки милосердя, оскільки сучасна молода особа потребує автентичного свідчення і здійснення на практиці того, про що навчається зі слів Святого Письма.
 - Подбати про відповідне змістовне наповнення катехиз, та його скерування на глибоке вивчення Біблії у всіх її аспектах.
 - Усіляко сприяти, щоб зустрічі Біблійної спільноти набирали характеру братнього спілкування та сопричастя, щоб ставали місцем автентичної зустрічі та прийняття, забезпечуючи їх належний супровід.
 - Створювати можливості для молодих осіб, де б вони могли проявити свою ініціативність та прогресивність, спрямовуючи їх діяльність у відповідне русло, але при тому не обмежуючи їх творчого потенціалу.
 - Усіляко сприяти поширенню інформації про *біблійні спільноти* та їх діяльність, створюючи відповідні молодіжні групи в соціальних мережах.

Ми дійшли до висновків, що ці, та багато інших аспектів покращення функціонування *біблійних спільнот* у парафії повинні бути спрямовані на оживлення релігійного життя серед молоді, вийшовши їм назустріч туди де вона знаходиться, із альтернативою, котра буде відповідати їх віковим потребам та буде максимально близькою до сприйняття своїми методами.

Формування осіб періоду ранньої зрілості коротко можна охарактеризувати словами Папи Франциска:

замість того, щоб придушувати їх сукупністю правил, які створюють моралістичний та неповноцінний образ християнства, ми покликані інвестувати в їхню сміливість і виховувати їх до прийняття відповідальності, будучи впевненими, що навіть помилки, провал і криза є досвідом, який може зміцнити їхню людськість¹.

Отже результати нашої праці вказують на важливість супроводу молоді особи на шляху її дорослішання та зростання у вірі за допомогою відповідних методів, одним із яких є *біблійна спільнота*, котра містить сукупність необхідних елементів для повноцінної інтеграції особи періоду ранньої зрілості в життя Церкви.

Обсяг цієї роботи дає можливість лише частково розкрити ті аспекти, які стосуються духовного розвитку молоді особи та її ефективного залучення в життя парафії через *біблійну спільноту* як метод катехизи, оскільки ми не ставили собі за мету отримати вичерпну інформацію на дану тематику. Дане дослідження є лише спробою пошуку методів ефективного супроводу молодих осіб на дорозі дозрівання, та залишається відкритим полем для подальшого дослідження.

На основі теоретичних та емпіричних досліджень, ми можемо ствердити, що *біблійна спільнота* як метод катехизи є абсолютно ефективним методом в катехизі молодих осіб і заслуговує уваги, усестороннього розвитку та застосування. Саме тому розширене дослідження даної тематики буде завжди актуальним і може розглядати такі аспекти як: "біблійна катехиза для сімейних пар", "життя в сучасному світі згідно Божого Слова", "Біблія і цифрова культура в житті молоді" та ін. Ці та подібні теми можуть сприяти ще глибшому формуванню релігійності осіб у світлі Божого Слова на подальших, не менш важливих етапах їхнього духовного життя, «бо їхнє палке служіння Богові і любов до ближніх дає всій Церкві духовне оновлення, щоб була вона наче знамено, піднесене над народами "світло світу" і "сіль землі"².

¹ Конгрегація Інститутів Богопосвяченого життя і Товариств апостольського життя. Папа Франциск. Апостольське післясинодальне повчання молоді та всьому божому народові *Christus vivit*, 112.

² II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декрет про місію діяльність Церкви *Ad gentes*, 296.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ

ЛІТЕРАТУРИ

I. СВЯТЕ ПИСЬМО ТА ДОКУМЕНТИ ЦЕРКВИ

1. СВЯТЕ ПИСЬМО СТАРОГО І НОВОГО ЗАВІТІВ / перекл. Іван Хоменко. Рим – Торонто 1991.
2. ДОКУМЕНТИ ДРУГОГО ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ (1962-1965): *Конституції, декрети, декларації. Коментарі* / перекл. з латини Ростислав Паранько та ін. Львів: Свічадо 2014.
3. ВЕНЕДИКТ XVI. Післясинодальне апостольське послання *Verbum Djmini* [«Слово Господнє»], (30 вересня 2010) Львів: Свічадо 2011.
4. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* [«Радість і надія»]. Львів: 2014.
5. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis* [«Вагомість виховання»]. Львів: 2014.
6. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Церкву *Lumen Gentium* [«Світло народів»], (21 листопада 1964) // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*, репринтне видання. Львів: Свічадо 1996.
7. ВЕНЕДИКТ XVI. Енцикліка *Caritas in veritate* [«Любов у правді»], (29 червня 2009) / перекл. з італ. Орест Дверницький. Жовква: Місіонер 2010.
8. СИНОД УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ. *Катехизм Католицької Церкви*. Львів: Місіонер. 2002.
9. СИНОД ЄПИСКОПІВ УГКЦ *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*. Львів: Свічадо 2011.

10. ЄПАРХІЯЛЬНИЙ СОБОР СТРИЙСЬКОЇ ЄПАРХІЇ УГКЦ. *Церква і соціальні проблеми. Доповіді та документи.* (17-20 лютого 2002). Львів: Свічадо 2002.
11. ІВАН-ПАВЛО ІІ. Енцикліка *Fides et ratio* [«Віра і розум»], (14 вересня 1998). Київ: Кайрос – Львів: Свічадо 2000.
12. ІВАН-ПАВЛО ІІ. Енцикліка *Redemptor hominis* [«Відкупитель людини»], (4 березня 1979). Торонто – Рим 1989.
13. ІВАН-ПАВЛО ІІ. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae* [«Виховувати у вірі сьогодні»]. Львів: Свічадо 1997.
14. ІВАН-ПАВЛО ІІ. Послання *Parati semper* [«До молоді всього світу»], (31 березня 1985). Львів: Літопис 2001.
15. ІВАН-ПАВЛО ІІ. Апостольський лист *Dies Domini* [«День Господній»], (31 травня 1998). Львів: Свічадо 1998.
16. КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Катехитичний правильник УГКЦ.* Львів: Свічадо 1999.
17. КАСЬКІВ ОЛЕГ. о. д-р. «упор.» *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом.* Матеріали VI сесії Патріаршого Собору Української Греко-Католицької Церкви. (25-27 серпня 2015). Львів: Свічадо 2016.
18. КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ. *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи Церкви про католицьку школу, виховання, освіту.* Львів: Свічадо 2017.
19. КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник.* Львів: Свічадо 1999.
20. ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Богонатхненність і правда Святого Письма. Слово, яке походить від Бога і говорить про Бога для спасіння світу.* Львів: Свічадо 2019.
21. ПАПСЬКА БІБЛІЙНА КОМІСІЯ. *Біблія та мораль. Біблійні корені дій християнина* / пер. Ігор Цмоканич, Орест Демко, Тарас Окіс, Оксана Бодак. Львів: Свічадо 2012.

22. ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви* // перекл. Ольга Живиця. Київ: Кайрос 2008.
23. МОЛОДЬ У ЦЕРКВІ ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ. *Матеріали сесії Патріаршого Собору УГКЦ*. (13-17 серпня 2007). Львів: Свічадо 2009.
24. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ - КАТЕХИТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ. *Євангелізація. Катехуменат для дорослих в УГКЦ*. Львів: «Колесо» 2015.
25. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДОГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ. *Євангелізація і катехизація дорослих в УГКЦ: Виклики і перспективи*. Матеріали конференції. Львів 16-17 червня / упоряд. Андрій Козіброда. Львів: 2009.
26. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ – КАТЕХИТИЧНО-ПЕДОГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ УКУ. *Святе Письмо в катехизі, духовності та культурі України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів-Київ «25-28 травня 2010» / упоряд. А. Козіброда. Львів: 2011.
27. ПАТРІАРША КОМІСІЯ У СПРАВАХ МОЛОДІ УГКЦ. *Послання Святішого Отця до молоді всього світу з нагоди XVсвітового дня молоді*. Львів: Свічадо 1999.
28. ПРОЕКТ ПОСОБОРОВОГО ДОКУМЕНТУ. *Місце і роль мирян у житті УГКЦ*. Львів 1998.
29. УКРАЇНЬСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА. *Собор УГКЦ. Нова Євангелізація. Нарис для роздумів при підготовці до Собору УГКЦ*. Львів [Б. р.].
30. ФРАНЦИСК. Апостольське повчання *Evangelii gaudium* [Радість Євангелія], (24 листопада 2013) / перекл. з італ. Оксана Бодак за ред. Тараса Барщевського. Львів: Свічадо 2014.
31. КОНГРЕГАЦІЯ ІНСТИТУТІВ БОГОПОСВЯЧЕНОГО ЖИТТЯ І ТОВАРИСТВ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ. ПАПА ФРАНЦИСК. Апостольське післясинодалське повчання молоді та всьому божому народові *Christus*

vivit [Христос живе] (СЕРІЯ ВАТИКАНСЬКІ ДОКУМЕНТИ). Libreria Editrice Vaticana: 2019.

32. ШЕПТИЦЬКИЙ АНДРЕЙ. *Пастирські послання 1939-1944* / т. 3. ред. колег. М. Гринчишин і ін. Львів: «АРТОС» 2010.

II. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. АБРАМОВА ГАЛИНА. *Возрастная психология. Учебное пособие для вузов* / изд. 2-е. Москва: Академический проект 2003.
2. БАТРУХ СТЕПАН О. Д-Р. *Виклики студентського душпастирства у сучасному світі // Молодь у Церкві третього тисячоліття. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009.*
3. БОГАЧ ОЛЕНА. «Дослідження концепцій розвитку моральної поведінки особистості в світлі основних психологічних підходів» // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Філософія. Психологія)* вип. 4 (2009).
4. БОРИШЕВСЬКИЙ МИРОСЛАВ та ін. *Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія / заг. ред. Боришевський М. Київ: Педагогічна думка 2011.*
5. ГОЛЬДШТЕЙН АРНОЛЬД, ХОМИК ВОЛОДИМИР. *Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / пер. з англ. В. Хомика. Київ: «Лбідь» 2003.*
6. ГРИДКОВЕЦЬ ЛЮДМИЛА. *Світ життєвих криз людини як дитини своєї сім'ї, свого роду та народу. Львів: Скриня 2016.*
7. ГУЗЕНКО СВІТЛАНА. «Життєві кризи в концепціях Л. Виготського та Е. Г. Еріксона» // *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць, ч.1 вип. 2, 20 (2007).*

8. Гуманістичні підходи в західній психології ХХ ст. // *Гуманістична психологія. Антологія в 3-х томах*, т. 1 / упоряд. і наук. ред.: РОМАН ТРАЧ - ГЕОРГІЙ БАЛЛ. Київ 2001.
9. ГЬОФНЕР ЙОСИФ, КАРДИНАЛ. *Християнське суспільне вчення* / пер. з нім. С. Пташник, Р. Оглашений. Львів: Свічадо 2002.
10. ДЗЮБАНСЬКИЙ ТАРАС. *Єдин Свят. Біблійні, богословські та історичні аспекти розуміння святості у християнському житті*. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА 2012.
11. ЭРИКСОН ЭРИК. *Идентичность: юность и кризис* / общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. Прогрес 2006.
12. ЄРОТИЧ ВЛАДЕТА. *Психологическое и религиозное бытие человека* / перев. с серб. Александр Закуренько, (Богословие и наука), Москва: ББИ св. Апостола Андрея 2004.
13. ЗАБРОЦЬКИЙ МИХАЙЛО. *Основи вікової психології. Навчальний посібник*. Тернопіль 2006.
14. ІВАН ПАВЛО ІІ. *Переступити поріг надії* / перекл. з пол. Надії Попач. Київ – Львів 1995.
15. КАТОЛИК ГАЛИНА – МИКОЛАЙЧУК МАР'ЯНА. «Специфіка викладання психології в контексті духовного розвитку в системі сучасної вищої освіти» // *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка (Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія) т.10. вип. 27 (2015)*.
16. КИРИЧУК ОЛЕКСАНДР. *Основи психології* / вид. 3-тє, стереотип. Київ: Либідь 1997.
17. КЛИМИШИН ІВАН – КЛИМИШИН ОЛЬГА. *Збагнути світ і себе в ньому*. Івано-Франківськ: 2001.
18. КОНОНОВ ІЛЛЯ. «Концепція ідентифікації та ідентичності в психоаналізі: Зигмунд Фройд та Ерік Еріксон» // *Вісник Луганського національного*

- університету імені Тараса Шевченка (Філософія. Психологія) вип. 23 (2013).
19. КУЛАГИНА ИРИНА – КОЛЮЦКИЙ ВЛАДИМИР. *Возрастная психология. Полный жизненный цикл развития человека*. Москва: «ТЦ Сфера» 2001.
 20. КУЗНЄЦОВА ОЛЕНА. «Вплив ідей І. Канта на формування філософської концепції Л. Кольберга» // *Вісник ЗДІА (філософія)*, вид. 38 (2009), 139-143.
 21. МАКСЕЛОН ЮЗЕФ (ред.). *Психологія. З викладом основ психології релігії* / перекл. з пол. Тарас Чорновіл. Львів: Свічадо 1998.
 22. МАЛИНСЬКИЙ МИРОСЛАВ. *Верить в Христа* / пер. Л. Парчевской и А. Гуры. Рим – Любин: Fondazione Giovanni Paolo II 1992.
 23. МІЛЯН ЙОСИФ. *Структури молодіжного душ пастирства в УГКЦ. Завдання та перспективи* // *Молодь у Церкві третього тисячоліття. Матеріали IV сесії Патріаршого Собору УГКЦ*. Львів: Свічадо 2009.
 24. МУДРИК АЛЛА. *Психологія релігії. Методичні рекомендації до самостійної та індивідуальної роботи студентів*, Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки 2012.
 25. ОЛЛПОРТ ГОРДОН ВИЛАРД. *Личность в психологии* / перев. с англ. Авидон Ирина. Москва: «КСП+» - Санкт-Петербург: Ювента 1998.
 26. ОРБАН-ЛЕМБРИК ЛІДІЯ. *Соціальна психологія: Посібник*. (серія Альма Матер). Київ: Академвидав 2003.
 27. ПАВЕЛКІВ РОМАН – ОЛЕНА ЦИГИПАЛО. *Дитяча психологія: підручник* / 2-ге вид., випр., (ALMA MATER + 1999) Київ: Академвидав 2015.
 28. ПАНОК ВІТАЛІЙ та ін. *Основи практичної психології* / вид. 2-ге, стереотип., Київ: Либідь 2001.
 29. ПРОЦЬ ОКСАНА. «Особливості релігійності в різних періодах дорослості: порівняльний аспект» т. 2. // *Науковий вісник Херсонського державного університету (Психологічні науки)*. вип. 2. (2015).

30. РАЦІНГЕР ЙОСИФ. ВЕНЕДИКТ XVI. *Божя революція* / пер. з італ. о. Климентій Василь Стасів, ЧСВВ. Львів: Місіонер 2009.
31. РАЦІНГЕР ЙОСИФ. *Введение в христианство. Лекции об апостольском символе веры* / ред. Атанасия Сивицкая, перев. на основе перевода изд. «Жизнь с Богом», перев. предисловия Сирина Мария. Москва: Культурный центр «Духовная библиотека» 2006.
32. РЕАН АРТУР. *Психология среднего возраста, старения, смерти*. Санкт-Петербург: прайм-Еврознак 2003.
33. РЭДКЛИФФ ТИМОТИ. *Я называю вас друзьями. Беседы с Гийомом Губером* / пер. с франц. Дьячкова Ольга. Киев 2004.
34. САВЧИН МИРОСЛАВ – ВАСИЛЕНКО ЛЕСЯ. *Вікова психологія* / вид. 2-ге, допов. Київ 2011.
35. СЕРГЕСЕНКОВА ОКСАНА та ін. *Вікова психологія*. Київ: Центр учбової літератури 2012.
36. СКЛЯРОВА ТАТЬЯНА – ЯНУШКЯВИЧЕНЕ ОЛЬГА. *Возрастная педагогика и психология. Учебное пособие для студентов педагогических вузов*. Москва: «Покров» 2004.
37. СТОЦЬКИЙ ЯРОСЛАВ. *Психологія релігії. Курс лекцій*. Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя 2011.
38. ТРОФІМОВ ЮРІЙ та ін. *Психологія* / ред. Ю. Л. Трофімов вид. 5-те, стереотип. Київ: Либідь 2005.
39. ХЬЕЛЛ ЛАРРИ – ЗИГЛЕР ДЭНИЕЛ. *Теории личности* / изд. 3-е, междунар., Санкт-Петербург: Питер 2003.
40. ЯРЕМКО ОЛЕНА. *Характерні особливості реалізації покликання молоді в сучасному світі // Молодь у Церкві третього тисячоліття*. Матеріали ІV сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо 2009.

III. ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. ВАНЬЄ ЖАН. *Дорога додому. Віднайдення нашої спільної людської сутності oprіч наших відмінностей* / перекл. з англ. Ганна Косів. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА 2015.
2. ВОНС КШИШТОФ. *Жити Божим Словом щодня* / перекл. з пол. Тарас Різун. Львів: Свічадо, 2016.
3. РАЦІНГЕР ЙОСИФ (Бенедикт XVI). *Нова пісня Господеві. Віра в Христа та Літургія в наш час* / перекл. з нім. Н. Голованової-Романів. Жовква: Місіонер 2011.
4. РАЦІНГЕР ЙОСИФ (Бенедикт XVI). *Бог і світ: Таїнства християнської віри. Розмова Петера Зевальда з Йосифом Рацінгером* / перекл. з нім. Наталія Лозинська. Жовква: Місіонер 2012.
5. МЕРТОН ТОМАС. *Ніхто не є самотнім островом* / пер. з англ. Остап Гладкий. Львів: Свічадо 2019.
6. ЩОТКІНА КАТЕРИНА. *Гідність Адама. Бесіди з Блаженнішим Любомиром Гузаром* / Катерина Щоткіна. Львів: Друкарські куншти, 2016.

IV. ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. КОНДАКОВ ИГОРЬ. *Психология. Иллюстрированный словарь*. Москва: ОЛМА-ПРЕС 2003.
2. *Релігієзнавчий словник* / ред.: КОЛОДНИЙ АНАТОЛІЙ – ЛОБОВИК БОРИС. Київ: Четверта хвиля 1996.

V. ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛА

1. ИЛЬИН ИВАН. О грехе и страдании // *Аксиомы религиозного опыта*. // <http://www.apocalypticism.ru/Religious-Doubt.htm> (1 червня 2020).
2. НАУМОВА Н. *Психологічна структура віри та мотиви її формування* // <http://studentam.net.ua/content/view/7306/97/> (7 червня 2020).
3. ПРЕДКО ОЛЕНА. *Психологія релігії як об'єкт наукової та богословської рефлексії: зарубіжний контекст* // http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/Psychology_of_religion_like_object_of_science_and_theology_reflection_foreign_context_17193.pdf (6 червня 2020).
4. СЕРГЕЄНKOBA OKCANA. «Вікова періодизація психічного розвитку людини» // сайт: Психологія, грудень 2013, <<http://psychology.com.ua/vikova-periodizaciya-psixichnogo-rozvitku-lyudini-sergyeyenkova-o-p/>> (22 травня 2020).

Додаток А

Авторська анкета

Шановні панове! Прошу Вас взяти участь в опитуванні, яке має на меті вивчити рівень релігійності парафіян нашої Церкви та допомогти покращити наше служіння в парафіях. Всі відповіді анонімні та будуть використані лише з науковою метою. Щиро вдячна за Вашу участь!

1. Стать

- Чол.
- Жін.

2. Ваша освіта

3. Вкажіть, будь ласка, ваш вік

_____р.

4. Ви проживаєте:

- У селі
- Містечку / селищі
- Великому місті

5. Чи вважаєте Ви себе людиною віруючою

- Так
- Ні
- Важко сказати

6. Наскільки релігійною особою себе вважаєте

- a) Абсолютно не релігійною
- b) Не дуже релігійною
- c) Помірковано релігійною
- d) Дуже релігійною

7. Приналежність до релігійної спільноти при парафії для мене є вкрай важливою

- a) Цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

8. Біблію в моєму житті я читаю

- a) Стараюся щоденно
- b) час від часу
- c) рідко
- d) ніколи

- 9. Вважаю важливим в моєму житті вивчення Біблії (Святого Письма)**
- a) Цілком не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) абсолютно згідний
- 10. Існування біблійної спільноти при парафії вважаю необхідним для повнішого її функціонування**
- a) Цілком не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) цілком згідний
- 11. При моєму парафіяльному храмі існує біблійна спільнота**
- a) Так
 - b) Ні
 - c) раніше існувала, тепер ні
 - d) не знаю
- 12. Відвідую біблійну спільноту**
- a) по можливості завжди, як вона збирається
 - b) час від часу
 - c) рідко
 - d) ніколи
- 13. На біблійній спільноті при храмі я б найперше хотів / хотіла**
- a) мати можливість глибше вивчати Святе Письмо
 - b) добре проводити час з однодумцями
 - c) прийму все, що буде запропоновано
 - d) ваш варіант відповіді

Щиро дякую за Вашу участь в опитуванні!

Додаток Б

Опитувальник Олпорта-Росса

Шановний респонденте! Твердження, що подані нижче, стосуються релігійних поглядів особи. Оберіть найбільш відповідну для вас відповідь. Якщо жодна із чотирьох відповідей вам не підходить, то можете пропустити твердження.

- 1. Головне, що я отримую від релігії – це комфорт в часі смутку та нещастя (ЗР)**
 - a) зовсім не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) цілком згідний
- 2. Ціль молитви – забезпечити щасливе і спокійне життя(ЗР)**
 - a) зовсім не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) цілком згідний
- 3. Не так важливо в що я вірю, поки я веду моральне життя(ЗР)**
 - a) цілком не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) цілком згідний
- 4. Головним привілеєм Церкви є те, що відвідуючи її можна зав'язати чудові відносини з оточуючими(ЗР)**
 - a) цілком не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) цілком згідний
- 5. Хоч я і віруюча людина, я вважаю що в моєму житті є багато важливіших речей(ЗР)**
 - a) цілком не згідний
 - b) швидше не згідний
 - c) швидше згідний
 - d) цілком згідний
- 6. Я молюся головним чином тому, що мене привчили це робити(ЗР)**
 - a) цілком не згідний
 - b) швидше не згідний

- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

7. Основна причина мого зацікавлення релігією в тому, що церква пропонує мені відповідні види проведення часу(ЗР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

8. Іноді мені доводиться поступатися моїми релігійними переконаннями, щоб забезпечити своє соціальне та матеріальне благополуччя(ЗР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

9. Основна функція молитви – забезпечити полегшення і захист(ЗР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

10. Я стараюся щоб релігія проникала у всі мої щоденні справи (ВР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

11. Досить часто я виразно усвідомлюю присутність Божу(ВР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

12. Мої релігійні переконання дійсно визначають мою життєву філософію(ВР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

13. Якщо нічого не перешкоджає і немає ніяких непередбачуваних обставин, я відвідную церкву (ВР)

- a) частіше ніж раз на тиждень
- b) приблизно раз на тиждень
- c) два-три рази на місяць
- d) рідше ніж раз в місяць

14. Якщо б я вступив в церковну групу, то це була б група по вивченню Біблії чи соціальне товариство (ВР)

- a) я вибрав би групу
- b) я, мабуть, обрав би групу
- c) я мабуть вибрав би товариство
- d) я вибрав би товариство

15. Релігія є особливо важливою для мене тому, що вона дає мені відповіді на багато питань, що стосуються змісту життя (ВР)

- a) цілком не згідний
- b) швидше не згідний
- c) швидше згідний
- d) цілком згідний

16. Я читаю книги присвячені моїй вірі (ВР)

- a) часто
- b) час від часу
- c) рідко
- d) ніколи

17. Для мене важливо проводити якийсь час в релігійних роздумах (ВР)

- a) це найчастіше так
- b) іноді це так
- c) це стається рідко
- d) такого ніколи не буває